

ОПШТИНА КЊАЖЕВАЦ

СТАТЕГИЈА СОЦИЈАЛНЕ ПОЛИТИКЕ

2013-2018

Књажевац, август 2012

Садржај

УВОД.....	4
1. Визија.....	5
2. Мисија.....	5
3. Принципи и вредности.....	5
4. Основни подаци о општини Књажевац.....	7
4.1. Положај и основне одлике.....	7
4.2. Становништво.....	8
4.3. Насеља, становништво и трендови.....	9
4.4. Образовна структура.....	13
4.5. Радна способност.....	14
4.6. Сеоска домаћинства.....	14
4.7. Пројекција кретања становништва.....	15
4.8. Привредни/економски развој.....	15
4.9. Просечна зарада.....	20
4.10. Буџет општине Књажевац.....	21
5. Основна социо-економска обележја општине Књажевац.....	22
6. Социјална заштита.....	24
7. Локалне услуге социјалне заштите.....	29
8. SWOT анализа постојећих ресурса у општини Књажевац.....	31
9. Стратешки приоритети.....	31
10. Социјални приоритет 1 - Деца и омладина.....	32
10.1. Дефинисање и дијагноза проблема.....	35
10.2. Закључци.....	37
10.3. Препоруке.....	37
10.4. Оперативни циљеви.....	38
10.4.1 Оперативни циљ 1. - Оснивање Омладинског центра.....	38
10.4.2 Оперативни циљ 2. - Оснивање Центра за радно ангажовање младих.....	40
10.4.3 Оперативни циљ 3. - „Прихватилиште и Прихватна станица“ за децу и омладину у ризику.....	40
10.4.4 Оперативни циљ 4 - Организовање продуженог боравка за ученике путнике у основним школама.....	41
10.4.5 Оперативни циљ 5 - Неформално образовање младих.....	42
11. Социјални приоритет 2 - Стара лица.....	43
11.1. Дефинисање и дијагноза проблема.....	45
11.2. Закључци.....	46
11.3. Препоруке.....	46
11.4. Оперативни циљеви.....	46
11.4.1 Оперативни циљ 1 - Услуге Дневног центра за стара лица.....	46
11.4.2 Оперативни циљ 2 - Континуирано сензибилисање јавности и пропагирање волонтеризма.....	47
12. Социјални приоритет 3 - Особе са инвалидитетом.....	47
12.1. Дефинисање и дијагноза проблема.....	49
12.2. Закључци.....	49
12.3. Препоруке.....	49
12.4. Оперативни циљеви.....	50
12.4.1. Оперативни циљ 1. - Подизање нивоа свести чланова локалне заједнице и самих ОСИ.....	50
12.4.2. Оперативни циљ 2 - Служба персоналне асистенције.....	50
12.4.3. Оперативни циљ 3 - Приступачност јавним институцијама ОСИ.....	51
13. Социјални приоритет 3 - Жртве насиља.....	51
13.1. Дефинисање и дијагноза проблема.....	53
13.2. Закључци.....	54
13.3. Препоруке.....	54

13.4. Оперативни циљеви	55
13.4.1. Оперативни циљ 1 - Координисани рад различитих институција за смањење насиља	55
13.4.2. Оперативни циљ 2 - Организовање службе за помоћ и подршку.....	55
13.4.3. Оперативни циљ 3 - Јавна кампања за превенцију насиља и подршку	55
14. Аранжман за реализацију Стратегије.....	55
15. Праћење и евалуација	56
16. Ресурси	57
17. Акциони план	58

УВОД

Општина Књажевац је децембра 2007. године усвојила Стратешки план за социјалну политику за период 2008-2012. С обзиром да је важење Стратешког плана истекло, овај документ представља продужетак напора локалне самоуправе да социјалном политиком обухвати најшире слојеве свог становништва и он је, на неки начин, иновирана, ажурирана и прилагођена верзија за будући период.

Како је до сада највећи део надлежности за утврђивање права у области социјалне заштите, одлучивања о начину њиховог остваривања и потребним средствима сконцентрисан на нивоу Републике, а с обзиром на то да је један од стратешких праваца републичке Стратегије развоја социјалне заштите децентрализација система социјалне заштите, општинама је пружена могућност да практикујући методологију и начела стратешког планирања битно унапреде квалитет живота својих грађана.

Одредбама Закона о социјалној заштити („Службени гласник Републике Србије“, број 24/2011) прописана је улога локалне самоуправе у обезбеђивању социјалне сигурности грађана, услуге које локална самоуправа пружа, а које треба да буду у складу са потребама грађана и локалним приликама, као и начин финансирања услуга. Ове одредбе су узете у обзир приликом припреме овог документа, а у његовој изради су поред Удружења грађана Тимочки клуб из Књажевца, учествовали и људи из Одељења за привреду и друштвене делатности општине Књажевац, Центра за социјални рад „др Михајло Ступар“ и Агенције за развој општине Књажевац.

Стратегија социјалне политике општине Књажевац за период 2013-2018 израђена је у оквиру пројекта „Помоћ у кући старим и особама са инвалидитетом у општини Књажевац“ који је финансирала Европска унија.

1. Визија

Општина Књажевац препозната у региону као општина која ефикасно идентификује и организовано и одговорно решава проблеме у области социјалне политике препознајући потребе грађана, а користећи нове методе организације рада и одлучивања.

Општину Књажевац видимо као динамичну локалну самоуправу која својим грађанима нуди висок ниво квалитета услуга социјалне заштите, образовања, сигурности, могућности за професионално усавршавање за младе и одрасле, која охрабрује своје грађане да достигну своје максималне потенцијале и успешно доприносе развоју заједнице.

2. Мисија

Наш мото: „Сви заједно, равноправно!“, израз је уверења да само партнерским радом свих релевантних институција и организација, развојем њихових капацитета и степена стручности и професионалности, можемо да успоставимо ефикасан систем социјалне политике, у коме су услуге доступне свим корисницима и омогућено им је активно учешће у процесу планирања даљих активности.

Подизањем нивоа професионалне компетентности пружалаца услуга, успоставићемо ефикасан систем социјалне политике, а јачањем капацитета локалне заједнице и афирмисањем остварених вредности у децентрализованом систему управљања, креираћемо позитивне обрасце живота за добробит грађана.

3. Принципи и вредности

ПРИНЦИПИ ЗА ИЗРАДУ СТРАТЕШКОГ ПЛАНА

Усаглашеност са националним стратегијама и међународним стандардима,
Дугорочна перспектива - циљно усмерена планска активност у припреми и праћењу,
Мултидисциплинарни и међусекторски приступ – партнерства,
Транспарентност процеса планирања (доступност информација свим заинтересованим странама),
Активно учешће корисника у процес планирања и праћења,
Ефикасност (исплативост кроз економичност) уз максимално коришћење постојећих ресурса,
Специфични, мерљиви, реални и оствариви циљеви,
Континуитет у остваривању циљева.

ПРИНЦИПИ У ПРУЖАЊУ УСЛУГА

Услуге које се планирају овим стратешким планом карактеришу следећи принципи:

1. ПРИНЦИП ПОШТОВАЊА ИНТЕГРИТЕТА И ДОСТОЈАНСТВА КОРИСНИКА

Корисник има право на социјалну заштиту која се заснива на социјалној правди, одговорности и солидарности, која му се пружа уз поштовање његовог психичког и физичког интегритета, безбедности, као и уз уважавање његових моралних, културних и религијских убеђења, у складу са зајемченим људским правима и слободама.

2. ПРИНЦИП ЈЕДНАКОСТИ У ДОСТУПНОСТИ УСЛУГА И ЗАБРАНЕ ДИСКРИМИНАЦИЈЕ

Забрањена је дискриминација корисника услуге социјалне заштите по било ком основу.

3. ПРИНЦИП НАЈБОЉЕГ ИНТЕРЕСА КОРИСНИКА

Услуга социјалне заштите се креира и пружа у складу са најбољим интересом корисника услуге, уважавајући његове личне особине и потребе.

4. ПРИНЦИП ЕФИКАСНОСТИ И КОМПЕТЕНТНОСТИ

Пружање услуге уз остварење најбољих резултата и највишег нивоа задовољства корисника уз ограничено коришћење материјалних, кадровских и финансијских ресурса.

5. ПРИНЦИП ПАРТНЕРСТВА У ПРУЖАЊУ УСЛУГА

Партнерство у пружању услуга између институција, приватног и цивилног сектора где год је то могуће.

6. ПРИНЦИП БЛАГОВРЕМЕНОСТИ

Благовремено уочавање потреба корисника и благовремено пружање услуге у циљу задовољавања потреба.

7. ПРИНЦИП УНАПРЕЂЕЊА КВАЛИТЕТА СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ

Перманентно повећање квалитета пружања услуге, компетенција пружаоца, у складу са тенденцијама у области социјалне заштите и овим достигнућима у науци и пракси.

8. ПРИНЦИП ЈАВНОСТИ РАДА

Општина, Центар за социјални рад и други пружаоци услуга редовно информису јавност о начину остваривања права и пружања услуга.

9. ПРИНЦИП КОНКУРЕНТНОСТИ

Пружалац услуге се бира на основу спроведеног конкурса који реализује наручилац услуге – локална самоуправа. Пружалац услуге може бити установа, привредно друштво, предузетник или удружење грађана које испуњава услове обављања делатности прописане Законом.

10. ПРИНЦИП СЛОБОДНОГ ИЗБОРА УСЛУГА

Корисник услуге има право на слободан избор расположивих услуга, као и на избор расположивих пружаоца изабране услуге.

11. ПРИНЦИП ПРАВА НА ПРИТУЖБУ

Приликом успостављања услуге прописује се процедура подношења притужби на квалитет услуге, у циљу решавања проблема и унапређења како услуге, тако и самог пружаоца услуге.

12. ПРИНЦИП ОБАВЕЗНОСТИ УТВРЂИВАЊА ЕКОНОМСКЕ ЦЕНЕ ЗА СВАКУ УСЛУГУ ПОЈЕДИНАЧНО

Економска цена услуге и структура трошкова који су обухваћени треба да буду познати наручиоцу услуге, пружаоцу услуге и кориснику, како би јавност рада била на што вишем нивоу, као и да би доношење одлука од стране свих учесника у процесу било реално и засновано на што више расположивих чињеница.

13. ПРИНЦИП ПАРТИЦИПАЦИЈЕ КОРИСНИКА У ЦЕНИ УСЛУГЕ

Корисник услуге учествује, односно партиципира у економској цени услуге, у складу са својим могућностима.

14. ПРИНЦИП ИСПИТИВАЊА ЗАДОВОЉСТВА КОРИСНИКА – ЕВАЛУАЦИЈЕ

У циљу унапређења квалитета услуге врши се редовно, у складу са планом, испитивање задовољства корисника услуге. Евалуација се користи како за потребе самог пружаоца услуге, тако и за потребе наручиоца – локалне самоуправе.

15. ПРИНЦИП ПРАЋЕЊА – МОНИТОРИНГА

У циљу унапређења услуге, као и у циљу благовременог реаговања и решавања евентуалних проблема насталих приликом пружања услуге, као и приликом пружања услуга финансираних од стране донатора, врши се праћење, односно мониторинг. Мониторинг врши надлежно тело локалне самоуправе.

4. Основни подаци о општини Књажевац

4. 1. Положај и основне одлике

Подручје општине Књажевац обухвата 86 насеља са 30.905 становника. У физичко-географском погледу територија општине Књажевац простире се у ширем простору пресека 22° 15' меридијана источно од Гринича и 43° 30' северног упоредника са површином од 1.202 km² што је чини четвртом општином по величини у Републици Србији. Општина Књажевац се налази у источном делу Републике Србије уз границу са Републиком Бугарском као најјужнији град Тимочке

Крајине. Општина Књажевац је брдско-планинска са надморском висином од 176 до 2.169 m и израженом равницом у долини реке Тимок, која излази на Дунавску низију. Планинским венцима територија је изолована од суседних општина. Брдско-планински карактер општине Књажевац пре свега је садржан у чињеници да се 75% њене територије налази на преко 400 m надморске висине.

Подручје општине Књажевац припада неразвијеним, економски и демографски депресивним општинама са следећим специфичним наменама: пољопривредно-сточарско и шумско подручје; природне и туристичке вредности (са изразитим потенцијалима за развој туризма на Старој планини и Бањици); изворишта вода, резерве минералних сировина и грађевинског материјала и планираним граничним прелазом.

Основни подаци о општини Књажевац

Основни подаци	Површина, km ²	% Пољопривредне површине	Број насеља	Просечна величина насеља, km ²	Број становника	Густина насељености 1 km ²
Општина Књажевац	1202	57,6	86	13,97	30905	26

Извор: РЗС - Попис 2011. године

4.2. С т а н о в н и ш т в о

Површина општине Књажевац је 1202 km², са 30905 становника, просечне насељености 26 становника по km².

Од 1948. до 2002. године број становника у општини Књажевац је опао за 38.2%. А од 1991. до 2002. године за 14.6% , док је у периоду од 2002. до 2011. године опао за 6.267 или 16,8%, што је највише у окружењу.

Кретање броја становника у периоду 1981-2011. године

Подручје Плана/општина/тип насеља	1981.	1991.	2002.	1991. нова мет.	2002. нова мет.	2011. нова мет
Општина Књажевац	48789	44036	38044	43551	37172	30905
Градска	16665	19705	19941	19523	19351	18089
Остала	32124	24331	18103	24028	17821	12816

Извор: РЗС - Попис 1981,1991,2002, 2011. године

На основу података Пописа 2011. године, од укупног броја становника већи је удео градског становништва (58,53%). Од 85 сеоских насеља у периоду 1981-1991. године, само је Трговиште повећало број становника , док су сва остала смањила, а 9 њих чак за половину. У периоду од 1991-2002. године, село Репушница остало је без становништва.

Проблем „биолошке депопулације“ сеоских насеља је алармантан јер је негативан природни прираштај највећи у Републици. Миграциони салдо је за град Књажевац у последњем пописном периоду, 1991-2002. године био позитиван, али апсолутни пораст становништва негативан, због негативног прираштаја.

4.3. Н а с е љ а , с т а н о в н и ш т в о и т р е н д о в и

Општина Књажевац се простире на површини од 1.202 km² и по величини је четврта општина у Републици Србији, међутим, општину карактерише висока разуђеност. По попису из 2011. године у општини живи 30.905 становника, од чега 58,53% живи у Књажевцу, а 41,47% у 85 сеоских насеља. Административни центар општине је Књажевац у коме живи 18.089 становника. Сам град се налази на саставу Трговишког и Сврљишког Тимока који заједно чине Бели Тимок.

Број становника по насељима у општини Књажевац (упоредни преглед између последња 2 пописа)

Р.бр.	Насеље	Број становника 2002	Број становника 2011
1	Општина Књажевац	37172	30905
2	Књажевац	19351	18089
3	Сеоска насеља	17821	12816
4	Алдина Река	12	3
5	Алдинац	26	16
6	Балановац	328	239
7	Балинац	38	15
8	Балта Бериловац	187	133
9	Бањски Орешац	96	66
10	Бели Поток	243	168
11	Берчиновац	172	119
12	Божиновац	26	17
13	Булиновац	194	170
14	Бучје	369	246
15	Валевац	281	213
16	Васиљ	757	586
17	Видовац	45	24
18	Вина	424	276
19	Витковац	352	219
20	Влашко Поље	172	108
21	Вртовац	218	140
22	Габровница	10	3

23	Глоговац	73	63
24	Горња Каменица	377	235
25	Горња Соколовица	41	17
26	Горње Зуниче	475	421
27	Градиште	31	21
28	Грезна	329	282
29	Дебелица	423	325
30	Дејановац	27	15
31	Доња Каменица	360	217
32	Доња Соколовица	136	86
33	Доње Зуниче	407	332
34	Дрвник	15	7
35	Дреновац	141	87
36	Дречиновац	88	59
37	Жлне	161	90
38	Жуковац	114	59
39	Зоруновац	179	107
40	Зубетинац	191	114
41	Иново	100	54
42	Јаковац	349	233
43	Јаловик Извор	238	108
44	Јања	37	21
45	Јелашница	212	125
46	Каличина	256	230
47	Кална	553	249
48	Кандалица	52	25
49	Кожељ	181	90
50	Крента	137	67
51	Лепена	137	54
52	Локва	69	42
53	Мањинац	122	77

54	Миљковац	154	81
55	Минићево	828	699
56	Мучибаба	110	62
57	Ново Корито	208	130
58	Орешац	335	266
59	Ошљане	256	144
60	Папратна	13	3
61	Петруша	120	66
62	Подвис	369	192
63	Понор	144	64
64	Потркање	83	71
65	Причевац	54	25
66	Равна	252	167
67	Равно Бучје	28	13
68	Радичевац	59	29
69	Ргоште	319	260
70	Репушница	-	-
71	Сврљишка топла	112	78
72	Скробница	178	101
73	Слатина	124	75
74	Стањинац	95	53
75	Старо Корито	51	23
76	Стогазовац	132	106
77	Татрасница	5	3
78	Трговиште	1953	1850
79	Трновац	227	171
80	Ћушница	253	167
81	Црвење	152	140
82	Црни Врх	133	87
83	Шарбановац	25	14
84	Шести Габар	173	83

85	Штипина	531	442
86	Штитарац	61	59
87	Штрбац	246	151
88	Шуман Топла	77	50
89	НЕРАСПОРЕЂЕНО	-	218

Извор : РЗС – Попис 2002 и 2011. године

У периоду између два пописа, 2002-2011. године, број становника се смањио за 6.267 становника, односно 16,8%, што је једна од највећих негативних стопа у РС. Смањење броја становника у општини је довело и до смањења густине насељености са 33,92 на 25,71 становника/km².

Кретање броја становника у периоду 2002 - 2011

Становништво	Становништво 2002	Становништво 2011	Пораст-пад укупно	Просечно годишње	Просечно годишње на 1000 становника
Општина Књажевац	37172	30905	-6267	696	22

Извор : РЗС – Попис 2011. године

Неминовна последица привредног развоја земље у периоду 70-80 тих је и промена демографске и социо - економске структуре сеоског становништва. Као последица тога у Источној Србији нарочито у општини Књажевац смањен је број укупног и активног пољопривредног становништва. Такве тенденције изазвале су промене структуре породичних газдинства у општини Књажевац, што је утицало и на локални рурални развој.

Депопулација простора је најизраженија у сеоским срединама. Око 90% укупних миграција чине миграције сеоског становништва. Основни узрок миграција су запошљавање у другим срединама, школовање, одлазак на рад у иностранство... Значајан број становника се налази на привременом раду у иностранству, а нарочито у САД.

Тренутно је у Књажевцу регистровано 11.544 домаћинства.

У старосној структури становништва преовладава радно способно становништво са 60,79%, што указује на постојање значајног континента радно способног становништва. Забрињавајући податак је, међутим, скоро дупло већи удео старог становништва (28,35%) у односу на младе (15,79%) у старосној структури становништва. Старосна структура становништва је посебно лоша у сеоским срединама у којима је изразито изражен процес старења села. Поједина, удаљена, планинска села су на путу изумирања, а Репушница је од 2006. године село у коме више нема становника.

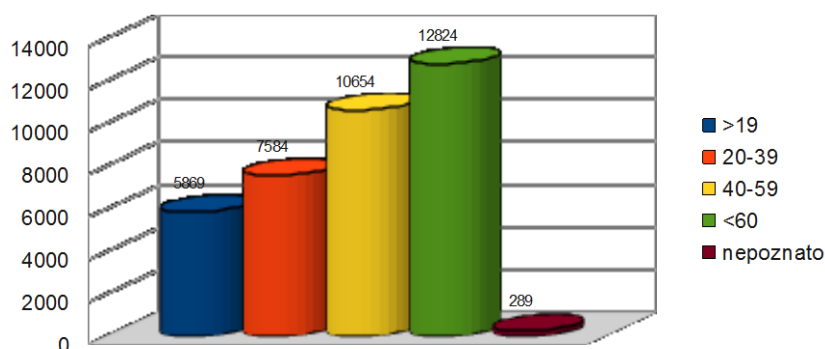
Старосна структура становништва

Становништво по годинама	Пол	Укупно	0-4	5-9	10-14	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49
Општина Књажевац	с	37172	1185	1368	1485	1831	1943	2001	1876	1764	2272	2937
	м	18033	590	732	788	943	1067	1076	929	886	1155	1473
	ж	19139	595	636	697	888	876	925	947	878	1117	1464

Становни штво по годинама	Пол	50-54	55-59	60-64	65-69	70-74	75-79	80-84	85-89	90-94	95 и више	Непознато
Општина Књажевац	с	3244	2201	2528	2930	3094	2479	1215	336	166	28	289
	м	1649	1066	1173	1324	1377	983	486	141	65	9	121
	ж	1595	1137	1355	1606	1717	1496	729	195	101	19	168

Извор : РЗС – Попис 2002. године

Старосна структура становништва

Стопа природног прираштаја има негативан предзнак, и међу највећима је у РС. У 2001. години је нпр. стопа наталитета износила 6,4%, а морталитета 19,0%. Постојећи социјални показатељи су, такође, негативни и указују да је највећи број домаћинстава са два (29,56%) члана или једним (23,30%) чланом, а да је највећи број породица без деце (46,72%) или са једним дететом (31,12%). Наведени социјални параметри су у складу са просеком Зајечарског округа, али су значајно лошији у односу на просек Републике Србије.

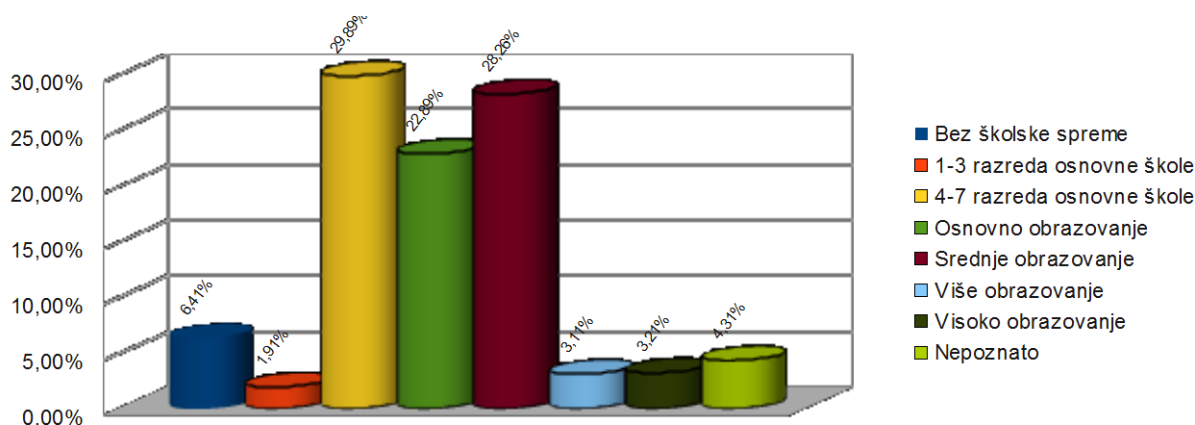
4.4. Образовна структура

Образовна структура становништва у Књажевцу се не може сматрати задовољавајућом.

Образовна структура становништва

Без школске спреме	1-3 разреда основне школе	4-7 разреда основне школе	Основно образовање	Средње образовање	Више образовање	Високо образовање	Непознато
6,41%	1,91%	29,89%	22,89%	28,26%	3,11%	3,21%	4,31%

Извор података: РЗС – Попис 2002. године

Образовна структура становништва

Преовлађује становништво са потпуним или делимичним основним образовањем. Значајно је присутно становништво са завршеном средњом школом, док је удео становништва са вишим и високим образовањем доста низак.

4.5. Р а д н а с п о с о б н о с т

Радно способно становништво представља највећи контингент становништва, односно 22.597 становника, или 60,79% популације представља радно способно становништво. Велики проблем, међутим, представља незапосленост. Стопа незапослености се константно повећава у последњих неколико година, и тренутно је 21,04%. Број незапослених се повећао са 1.094 у 1991. години на 5.328 лица у 2009. години.

Удео радно способног становништва

	Укупн о	Исп од 7	7-14	Радни контингент			Жен ско (15- 49)	Стариј и од 65	Удео радног станов ништва	Удео становништва старог 65 и више година у укупном (%)
Општина Књажева ц	37172	1712	2326	22597	11417	11180	7095	10248	60,79	27,57

Извор : РЗС – Статистички годишњак општина 2011. године

4.6. С е о с к а д о м а њ и н с т в а

Од 85 сеоских насеља свега 27 се налази у равничарским, док се 36 налази у брдским а 22 у брдско-планинским подручјима општине.

Број регистрованих пољопривредних газдинства у општини Књажевац износи 3.373, од тога у активном статусу је 1.918 а у пасивним статусу односно број газдинства која нису извршила пререгистрацију у 2011. години је 1.455.

По селима има мало деце, а у појединим МЗ више нема деце. Радно способно становништво

има тренд старења. У великом броју су присутна старачка газдинства. Такође, у великом броју села има више пензионера од радно способног становништва. Ситуација је можда и најкритичнија у Зајечарском региону.

4.7. П р о ј е к ц и ј а к р е т а њ а с т а н о в н и ш т в а

Условљен комплексним друштвеноекономским факторима на демографски развој, на подручју општине ће и у наредном периоду деловати досадашњи тренд кретања укупног броја становника. Традиционално ниска стопа природног прираштаја (делимично и због већ одсељеног млађег, тј. фертилног становништва), чиме је условљен низак наталитет, и у наредном периоду ће битно утицати на ток популационих кретања. Механичко кретање становништва, као други фактор од утицаја на будуће кретање укупног броја становника, донекле може ублажити негативну слику у случају очекиваног привредног развоја појединих делова подручја општине и потенцијалне потражње за новом радном снагом.

Према подацима Пописа 2002. године, највећу просечну старост (47,3 године) и највећи индекс старења (2,18) у односу на Тимочки Регион бележи општина Књажевац.

Прогноза кретања броја становника на подручју општине Књажевац

Година	Број становника по попису (нова методологија)		Аналитички метод (метод компонената)					Индекс	
	1991.	2002.	2007.	2012.	2017.	2022.	2027.	2027/12	2027/02
Општина Књажевац	43551	37172	34017	31413	29035	27027	25312	80,6	68,1

Извор: Статистички годишњак општина 2009. године

Подаци говоре да ће општина Књажевац, у овом случају изгубити преко 30% становништва у периоду 2002. до 2027. године.

4.8. П р и в р е д н и / е к о н о м с к и р а з в о ј

По степену економске развијености, Књажевац припада неразвијеним општинама (међу 40 најнеразвијенијих општина у РС), а 2004. године општина је проглашена девастираним подручјем (Одлука о одређивању девастираних подручја РС – “Сл Гласник РС“, бр. 63/2004, 20/2006 и 91/2006). Просечна нето зарада у општини Књажевац је у мају 2012. године износила 29.811,00 РСД и представљала је 73,71% просека РС, и 85,65% просека Зајечарског округа. По нивоу зарада, Књажевац се налази на средини, међу општинама по просечним зарадама, што довољно говори о степену економске развијености општине.

Просечна бруто зарада у општини Књажевац наставља и даље тренд константног нижег

просека у односу на просечну бруто зараду на територији Републике Србије као и у односу на Зајечарски округ. У периоду јануар – април 2012. године републичке просечне бруто зараде износиле су 56.206,00 динара. У истом том периоду у Књажевачкој општини просечне бруто зараде су износиле 40.972,00 динара.

Треба имати у виду чињеницу да је највећи број грађана наше општине запослен у прерађивачкој индустрији и то у текстилној и обућарској која има најниже зараде у Републици.

Носиоци економског развоја општине у другој половини прошлог века су била велика предузећа: фабрика мотокултиватора “ИМТ”, фабрика обуће “Леда”, Конфекција “Бранка Динић”, фабрика намештаја “Тина” и ППК “Џервин” која су уједно и запошљавала значајан број људи у општини. Ова предузећа након процеса приватизације и реструктурирања или нису више активна или нису више носиоци економског развоја, што је условило пад целокупне економске активности у општини. Изузетак је некадашња фабрика обуће „Леда“, која данас послује као „Falc East“ и која је један од највећих извозника у Србији.

Сектор малих и средњих предузећа није до краја био способан да компензује пад привредних активности нити да апсорбује вишак радника који су у процесу реструктурирања остали без посла. Ово се посебно односи на металски сектор. Ипак, сектор малих и средњих предузећа се показао одрживим, тако да се његов напредак свакодневно примећује.

Садашње карактеристике привреде Књажевца су недовољно развијена предузетничка клима, спори процес реструктурирања великих предузећа, недостатак знања и менаџерског кадра, недостатак нових производних технологија, ниска продуктивност и недостатак финансијских средстава за развој, чији је резултат спорији економски развој општине.

Упркос проблемима, број привредних друштава у општини Књажевац бележи константан раст у последњих 10 година. У односу на 1999. када је било регистровано око 150 предузећа, тај број је порастао на око 200 у децембру 2008. Уколико се посматрају и установе и друштвене организације, онда је тај број скоро три пута већи и на дан 31.12.2008. износио је 579. Исти тренд се дешава и када су у питању самосталне радње. Њих је у 1999. години било 593, а у јануару 2009. – 674.

Број привредних друштава у општини Књажевац према делатности (стање 31.12.2008.)

Укупно	579
Индустрија и рударство	31
Пољопривреда и рибарство	12
Шумарство	2
Водопривреда	1
Грађевинарство	4
Саобраћај и везе	1
Трговина	57
Угоститељство и туризам	3
Занатство и личне услуге	4
Стамбено-комуналне делатности	3
Финансијске и друге услуге	17
Образовање и култура	79
Здравство и социјална заштита	7
Друштвено-политичке заједнице и организације	178

Извор података: Општинска управа

Самосталне радње у општини запошљавају око 1.300 радника. Највећи број, односно 175 предузећа, се може сврстати у категорију малих предузећа (до 50 запослених). У општини,

међутим, функционише и 20 средњих (50-250 запослених) и пет великих предузећа (преко 250 запослених). У структури привреде општине доминантно место и улогу има приватно власништво.

На територији општине Књажевац према подацима Локалне пореске администрације тренутно је (у 2011. години) активно 623 предузетничких радњи и 225 правних лица.

Текстилна, обућарска и прехранбена индустрија су тренутно најважније привредне гране. Расположиви природни ресурси, међутим, нису довољно искоришћени. Учешће угоститељства и туризма у структури запослених и у стварању народног дохотка је свега око 1,6%. Развојним плановима и програмима је предвиђен значајан развој туризма на подручју Старе Планине на којој у овом тренутку постоје скромни туристички капацитети. Слична је ситуација и са топлим извором лековите воде „Бањица”. Због тога се у наредном периоду предвиђа да туризам, као и сектор услуга постану носиоци привредног развоја општине.

На територији општине производну делатност обавља и неколико предузећа која су регистрована на територији других локалних самоуправа, те се резултат њиховог пословања не исказује у билансима који се односе на Књажевац, али ова предузећа имају значајну улогу у запошљавању и економском развоју општине. Приватни предузетници имају своје удружење предузетника.

Основни проблеми привредног развоја општине Књажевац знатним делом су последица процеса транзицијске рецесије и промена у ширем окружењу. Кључни проблеми проистекли су из недовољно конкурентне привреде, нетрансформисане постојеће привредне структуре, спорости транзицијског процеса у приватизацији, реструктурирању и реорганизацији државних предузећа (нпр. Џервин). Посебно су изражени следећи проблеми:

1. релативно низак ниво укупне привредне активности;
2. успоравање привредног раста;
3. низак ниво инвестиција;
4. висок степен незапослености и социјалних тензија;
5. низак образовни ниво,
6. низак ниво конкурентности привреде;
7. заостајање у примени фактора техничког прогреса (иновација, know-how, нових технологија);
8. неефикасност коришћења материјалних инпута (сировина, енергената, технолошке воде, грађевинског земљишта) и др.

У кључне проблеме привредног развоја могу се сврстати и екстремна депопулација, дисбаланс између старосне, миграционе, квалификационе, образовне и структуре радно-способног становништва, као и проблеми недовољне инфраструктурне опремљености привредних локација и простора, и др.

Поред спорости структурних промена привреде и успоравања стопе привредног раста услед деловања глобалне финансијске кризе, кључни проблем је и веома ниско учешће техничког прогреса као кључног фактора развоја, као и заостајање у примени иновација у већини привредних сектора и недовољно развијено тржиште рада, капитала и знања.

Екстремни пад пословних прихода у 2007. години у односу на 1990. годину евидентан је и износи -69,2% .

Значајно слабљење привредне основе и транзицијска рецесија огледа се у рапидном и драстичном паду укупне и индустријске запослености, обима производње, ниској искоришћености капацитета, ниској конкурентности привреде, знатним губицима, технолошком заостајању и демографском егзодусу.

У протеклом периоду евидентан је стални пад запослености на подручју општине.

Укупна запосленост на подручју општине Књажевац за 2010. годину према делатностима изгледа овако:

Укупан број запослених према делатности на територији општине Књажевац

УКУПНО ЗАПОСЛЕНИ	5587
Индустрија	1945
Пољопривреда и рибарство	244
Производња и дистрибуција ел. енергије	228
Трговина на велико и мало, оправка	280
Грађевинарство	88
Саобраћај, складиштење и везе	125
Послови са некретнинама, изнајмљивање	134
Хотели и ресторани	24
Приватни предузетници и запослени код њих	1140
Стамбено комуналне делатности	54
Финансијске и друге услуге	25
Образовање и култура	554
Здравствена и социјална заштита	586
Државна управа и социјално осигурање	160

Извор података: РЗС – Статистички годишњак општине , 2010. године

Из претходне табеле се може видети у којим делатностима је највише запослено становништво општине Књажевац, као и које делатности доминирају на територији општине. Види се да је становништво највише запослено у индустрији, њих 1.945. Општина Књажевац има и велики број приватних предузетника, код којих је запослено 1.140 лица. Још увек је најмањи број запосленог становништва у сектору услуга. Од целокупног броја запосленог становништва, 3.155 су жене, односно 46,2%.

Ако посматрамо званичне статистичке податке за 2010. годину, морамо имати у виду да неке процене говоре да на њих треба додати још најмање 25-30% запослених на црно, као и да просечан број запослених на годишњем нивоу има знатне сезонске варијације. Такође, када говоримо о броју запослених у општини Књажевац, треба имати у виду да постоји и знатан број грађана који обављају пољопривредну делатност, а који нису обухваћени званичном статистиком. Број незапослених се повећао са 1.094 у 1999. години на 5.328 лица у 2009. години. Стопа незапослености износи 21,04% са тенденцијом даљег пораста.

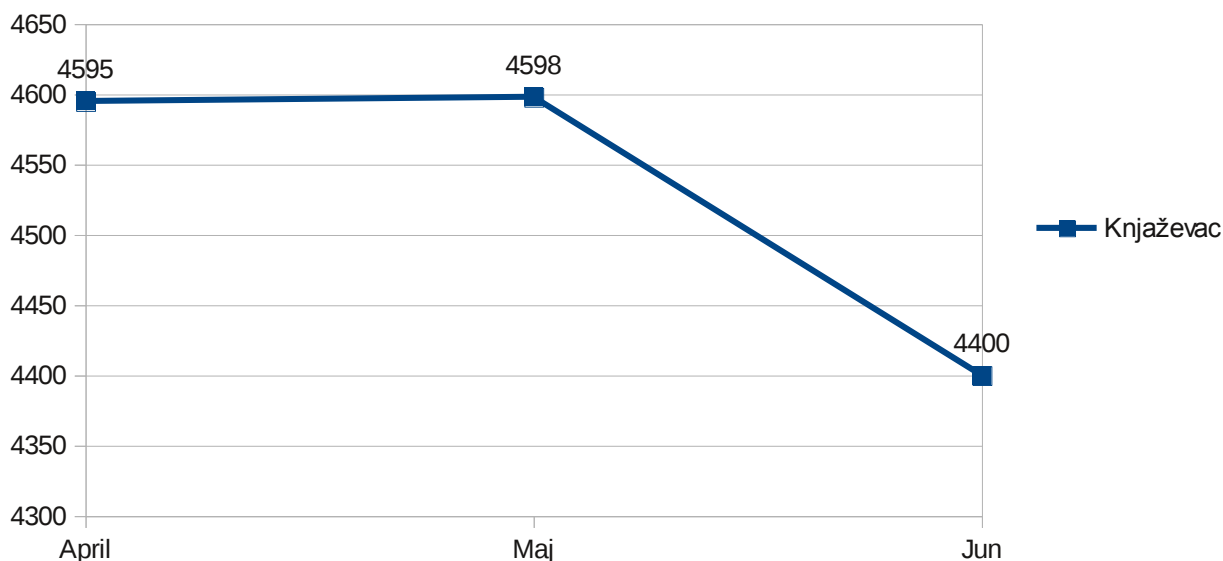
Запослени у 2008. години (годишњи просек)

Запослени	Укупно	Од тога жене, %	Запослени у предузећима, установама, задругама и др. организ.	Лица која самостално обављају делатност	Укупно на хиљаду	Запослени у предузећ., установама, задругама и др. организ. на хиљаду
Општина Књажевац	6829	46,2	5646	1183	207	171

Извор података: РЗС – Статистички годишњак „Општине у Србији“, 2009.

Сектор малих и средњих предузећа је у фази развоја и очекује се његов значајан допринос као једног од основних ослонаца привреде у регији и генератора запослености становништва.

Општина Књажевц још увек има великих проблема када је у питању незапосленост. У мају месецу 2012. године број незапослених лица био је 4.598, од тога је незапослено 2.006 жена. Кад је у питању старосна граница, највећи број незапослених је старости од 50 – 60 година и износи 1.265 лица. Такође велики број незапослених лица је старости од 20 -30 година и износи 964. Највећа незапосленост је присутна међу становништвом које се налази у средњем добу живота а управо је то популација која је некада имала запослење у великим фирмама током 70-их и 80-их година.

Кретање незапослених лица у другом кварталу (април, мај, јун) 2012. године на територији општине Књажевац према подацима Националне службе за запошљавање

Са претходног графика, може се видети да се број незапослених лица (у периоду од априла 2012. године до јуна 2012. године) креће од 4.595 до 4.400 лица. Графикон показује да број незапослених лица константно варира. Најмањи број незапослених је у времену од јула до октобра, односно у време сезонских пољопривредних радова. У том периоду, због пољопривредних радова, долази до смањења незапослености јер се људи у већем броју запошљавају у предузећима која се баве производњом, откупом и прерадом пољопривредних производа. Узимајући у обзир и неке претходне године, долази се до

заакључка да је тренд кретања незапослености из године у године исти, кад је у питању сезонско кретање незапослености.

4.9. Просечна зарада

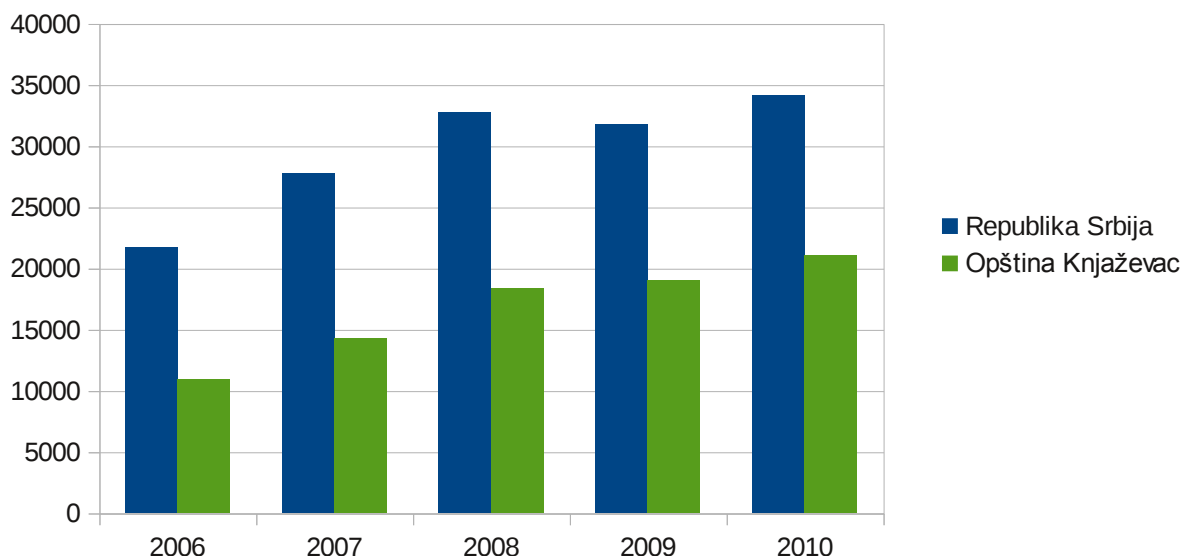
Просечне зараде без пореза и доприноса, по запосленом

Просечна зараде без пореза и доприноса у РСД	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.
Република Србија	21.707	27.759	32.746	31.734	34.142
Општина Књажевац	10.915	14.251	18.359	18.977	21.045

Извор података: Статистички годишњак „Општине у Србији“, 2011.

Просечна зарада има тренд повећања у периоду 2006-2010. године. Просечна зарада у Општини Књажевац је константно нижа у односу на просек РС.

Просечне зараде без пореза и доприноса у периоду од 2006. до 2010. године

У процесу хармонизације званичне статистике са међународним статистичким стандардима, Републички завод за статистику од јануара 2011. године, услед преласка на нову класификацију делатности, није у могућности да публикује податак о просечној заради у привреди. Наиме, са становишта важеће Класификације делатности више не постоји подела на привреду и ванпривреду, па у том смислу дефиниција привреде за потребе статистичке обраде не постоји.

Некада значајна разлика између просечних зарада у привреди и укупних просечних зарада последњих година се смањила, тако да у 2010. години просечне нето зараде у привреди представљају 94,8% укупне просечне нето зараде у Републици Србији. Пошто је појединим прописима предвиђено усклађивање одређених примања према просечној заради у привреди, уместо овог податка може се користити укупна просечна зарада у Републици Србији са евентуално измењеним коефицијентима усклађивања или други расположиви подаци.

У следећој табели је дат преглед просечних бруто зарада у Републици Србији, Зајечарском

округу и општини Књажевац, за прва пет месеца 2012. године.

Преглед просечних бруто зарада за прва пет месеца у 2012. години

	Јануар	Фебруар	Март	Април	Мај
Република Србија	50.829	55.505	56.125	58.465	56.206
Зајечарски округ	42.523	46.877	45.946	45.557	48.396
Општина Књажевац	36.998	37.866	37.069	32.029	40.972

Извор: Републички завод за статистику

Табела показује кретање просечних бруто зарада запослених у општини Књажевац за прва 5 (пет) месеца у 2012. години. Да би се направило поређење дати су и подаци о просечној бруто заради и за Републику Србију, као и за Зајечарски округ. Види се да је просечна бруто зарада у општини Књажевац константно мања у односу на просечну бруто зараду на територији Републике Србије. Такође, види се да је просечна бруто зарада у општини Књажевац мања и у односу на Зајечарски округ.

Иако ова разлика указује на разлику у привредном положају општине Књажевац у односу на остатак Србије, треба имати у виду да методологија обрачуна зарада фаворизује општине у којима су концентрисане републичке установе које се финансирају из буџета и то из два разлога: пре свега зато што су просечне плате у овим установама углавном на нивоу или више од просека, али и због још увек присутног плаћања зарада „на руке“.

Такође, треба имати у виду и чињеницу да је највећи број грађана наше општине запослен у прерађивачкој индустрији и то у текстилној и обућарској, које традиционално имају најниже зараде.

4.10. Б у ђ е т о п ш т и н е К њ а ж е в а ц

Укупан буџет и сопствени приходи општине Књажевац (износ у €)

ОПИС	2007.	2008.	2009.	2010	2011	2012
Укупна средства у буџету	4.609.609	5.539.956	4.168.601	5.681.514	11.415.035	10.905.550
Сопствени приходи	2.601.242,	3.737.387	862.034	1.201.605	6.527.620	4.148.370
% сопствених прихода	56,43%	67,46%	20,68%	21,15%	57,18%	38,04%
Укупан буџет по глави становника	136,85	167,62	128,28	171,65	369,35	352,87
Сопствени приходи по глави становника	77,22	113,08	26,53	36,30	211,21	134,23

Извор података: Одељење за буџет и финансије општинске управе Књажевац и Службени лист општине Књажевац

Напомена: За сваку годину је узиман процењени број становника из општинског годишњака, да би добили укупан буџет и сопствени приход по глави становника и узиман је средњи годишњи курс еура.

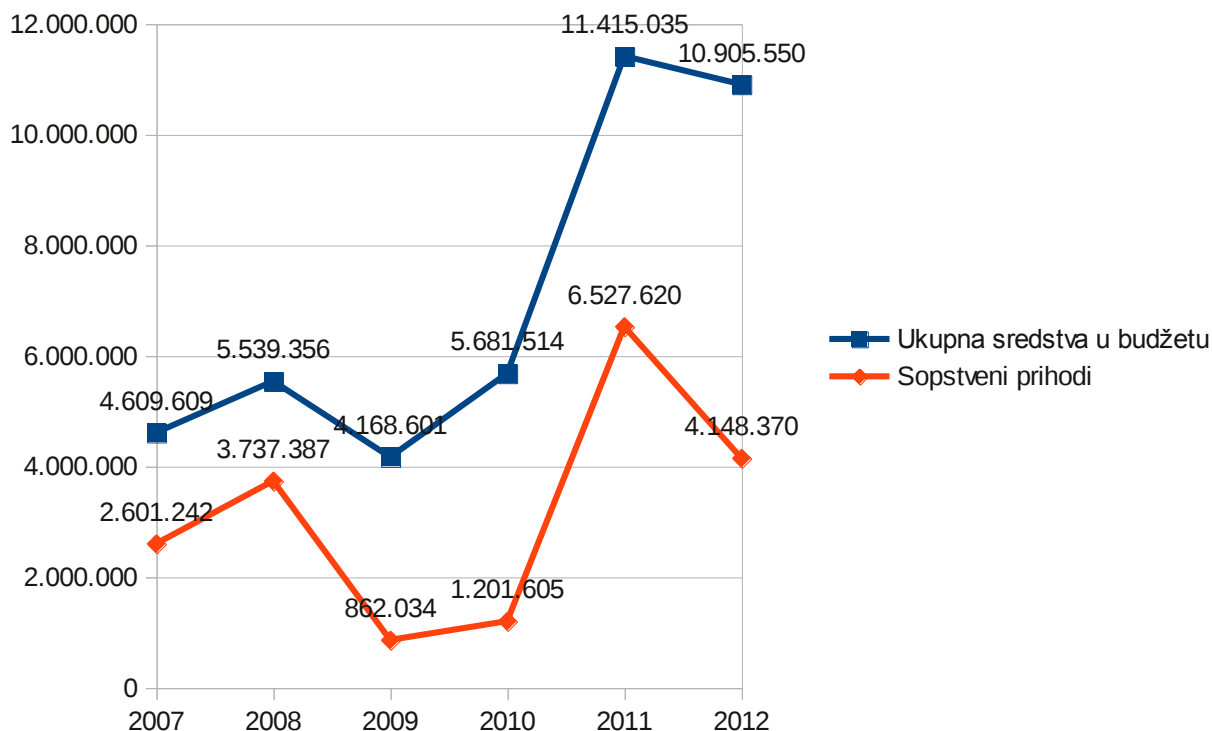
Укупна средства у буџету општине Књажевац, у 2010. години износила су 568.151.360,00 динара (средства из буџета 447.991.220,00 динара, док су сопствени приходи – средства из осталих извора финансирања износила 120.160.140,00 динара.

Укупна средства у буџету општине Књажевац, у 2011. години износила су 1.141.503.486,00 динара (средства из буџета 488.741.486,00 динара, док су сопствени приходи – средства из осталих извора финансирања износила 652.762.000,00 динара.

Укупна средства у буџету општине Књажевац, у 2012. години износила су 1.199.610.403,00 динара (средства из буџета 743.289.783,00 динара, док су сопствени приходи – средства из

осталих извора финансирања износила 456.320.620,00 динара.

Укупна средства у буџету и сопствени приходи општине Књажевац за период 2007 – 2012 године (износ у €)

Највећи износ укупног буџета по глави становника је остварен 2011. године, и износио је 369,25€. Највећи износ сопственог прихода по глави становника је остварен, такође 2011. године и износио је 211,21€.

У 2007. и 2008. години је велики део средстава издвајан за развој Старе планине, и због тога је у тим годинама већи износ сопственог прихода. У тим годинама се бележи и значајан раст свих наведених параметара.

5. Основна социо-економска обележја општине Књажевац

Подаци о основним обележјима становништва општине Књажевац базираних на резултатима пописа становништва почев од 1948. године, када је тај број износио 61.560, па до пописа из 2011. године и броја становника од 30.905 указују на стално смањење. Додуше ова појава карактеристична је за велики број општина, а од 1991.године и за подручје целе Србије.

Број становника према првим подацима пописа из 2011. године је **30.905**. При томе, од значаја је податак да 18.809 становника живи у самом Књажевцу, што је 61% укупне популације, а осталих 13.954 (39%) у селима којих има 85. Књажевац је једна од најпространијих општина у Србији (1202 км квадратна), али сходно податку о сеоском становништву, са врло малом **густином насељености** - мање од 16 становника по квадратном километру.

Старосна структура становништва веома је неповољна: деца и млади до 18 година чине 15,8%, одрасла лица 20-59 година 49,1%, а лица старија од 60 година - 35,1% укупног броја становника.

Природни прираштај је већ од седамдесетих година прошлог века са негативним предзнаком, а према званичним подацима износи (-14,5‰). Подаци у следећој табели говоре о последицама таквог природног прираштаја.

Година пописа	Број становника
1948.	61.560
1953.	61.973
1961.	59.445
1971.	52.012
1981.	48.879
1991.	44.124
2002.	37.172
2011.	30.902

Извор: Републички завод за статистику

Број домаћинстава према првим резултатима пописа из 2011. је 11.544, што значи да у њима живи просечно мање од 3 члана (2,7). Притом, просек повећавају вишечлана домаћинства у граду, приградским и неколико већих села у општини. У осталим, а нарочито у удаљенијим планинским селима доминирају самачка старачка домаћинства. Сliku употпуњује податак да је **у 44 села број становника двоцифрен**, а да је од тог броја у **5 села** има мање од 10 становника, у 15 села је мање од 50, а 20 села има 50-100 становника.

Према подацима Матичне службе општине Књажевац, током 2011.године, склопљено је **126 бракова**, рођено **261** дете а умрло **694** лица.

Према подацима НСЗ, 31.12.2011.године на евиденцији је било **4.445 незапослених лица**. Број и структура **пензионера** на дан 31.12.2011.године, дата је у следећој табели (напомена: велика разлика која се јавља у броју инвалидских пензионера је последица промена у методологији и начину класификовања пензионера):

Врста пензије	Број корисника	
	2010.	2011.
Инвалидска	2.615	521
Старосна	3.936	4.048
Породична	2.019	1.977
Пољопривредна	2.023	1.335
Самосталне делатности	356	251
У к у п н о	10.949	8.132

Извор: Центар за социјални рад

У Књажевцу је као и у већини градова Зајечарског округа, привредна активност јако оскудна. **Број запослених** крајем године био 5.761, а према званичним подацима, **просечна нето зарада** у мају 2012. године, износила је 29.811 динара.

Капацитети општине у области социјалне политике су: Центар за социјални рад, Геронтолошки центар, Здравствени центар, Национална служба за запошљавање - Филијала Зајечар, Завод за васпитање деце и омладине, Предшколска установа "Бајка", пет основних школа, две средње школе - Техничка школа и Књажевачка гимназија, Дом ученика средњих

школа, Висока пољопривредна школа Бачка Топола - Информативни консултативни центар Књажевац, Фондација за повећање наталитета општине књажевац. У Књажевцу је регистровано десет удружења грађана, а само три делимично се баве социјалном политиком - УГ"Тимочки клуб", "МС клуб" и "Центар за креативни развој".

6. Социјална заштита

Током претходних година, број активности у социјалној заштити обављано је преко Центра за социјални рад.

Центар за социјални рад реализовао је активности у смислу достизања и одржавања минималне материјалне сигурности и самосталности породица у задовољавању основних животних потреба, обезбеђења доступности услуга и права из социјалне заштите, једнаких могућности за самосталан живот и подстицање социјалне укључености, очувања и унапређења квалитета породичних односа и породичне, родне и међугенерациске солидарности, као и превенције злостављања, занемаривања или експлоатације и отклањање њихових последица.

Према Закону о социјалној заштити Центар за социјални рад пружао је следеће услуге:

1. Услуге процене и планирања (процена стања, потреба, снага и ризика корисника и других особа из окружења, процена старатеља, хранитеља и усвојитеља; израда индивидуалних или породичног плана пружања услуга и мера правне заштите, и сл.)
2. Дневне услуге у заједници (дневни боравак, помоћ у кући)
3. Услуге подршке за самостални живот (становање уз подршку),
4. Саветодавно-терапијске услуге (подршка породицама које су у кризи, саветовање и подршка родитеља, хранитеља и усвојитеља, подршка породицама које имају децу са сметњама у развоју, децу са развојним проблемима, саветовање и подршка у случајевима насиља у породици, и сл.)
5. Услуге смештаја (смештај деце у сродничку породицу, хранитељску или другу породицу за одрасле и старије, домски смештај, смештај у прихвалиште и друге врсте смештаја).

Корисници услуга биле су породице и појединци свих старосних група: деца, одрасла и стара лица, који нису у стању да самостално задовољавају своје потребе из различитих разлога, и притом изложене ризику по свој развој, здравље и безбедност. У складу с потребама и најбољим интересом корисника, услуге су пружане привремено, повремено или у континуитету.

Сходно Закону о социјалној заштити, Центар за социјални рад пружа материјалну подршку појединцима и породицама кроз:

- новчану социјалну помоћ,
- додатак за помоћ и негу другог лица,
- увећани додатак за помоћ и негу другог лица,
- помоћ за оспособљавање за рад,
- једнократне помоћи.

Садржај рада Центра за социјални рад одређује у једном делу и општинска Одлука о социјалној заштити. То је подзаконски акт којим се, у складу са Законом о социјалној заштити, утврђују услуге из области социјалне заштите намењене појединцима и

породицама са територије општине Књажевац којима је неопходна помоћ и подршка ради савладавања социјалних и животних тешкоћа и стварања услова за задовољавање основних животних потреба.

Према одредбама Одлуке о социјалној заштити, посредством Центра за социјални рад грађанима се пружају следеће врсте подршке и услуге:

1. Материјална подршка, где спадају: једнократне новчане помоћи и помоћ у натури, укључујући и добровољно радно ангажовање, накнада трошкова здравствене заштите, опрема корисника за смештај у установу социјалне заштите или хранитељску породицу, као и накнада трошкова сахране
2. Дневне услуге у заједници: Помоћ у кући старим особама и особама са инвалидитетом у граду и селу, помоћ у кући за децу са сметњама у развоју, Дневни боравак за децу с поремећајем у понашању и услуга "Народна кухиња"
3. Услуге подршке за самосталан живот: Становање уз подршку "Кућа на пола пута за децу и младе"
4. Саветодавно-терапијске услуге: Саветовалиште за брак и породицу, за младе и остарела лица, Омладински клуб „Отворена врата“
5. Услуге смештаја: Смештај у прихватилиште или прихватну станицу, услуга „Предах за децу са сметњама у развоју и њихове породице“.

Породични закон примењује се у породично-правној заштити деце и одраслих лица. У том смислу регулише заштиту права и интересе деце, обавезу њихове посебне заштите и поштовања најбољег интереса уколико припадају групацији деце без породичног старања, деце са инвалидитетом, деце изложене насиљу и другим било којим врстама злоупотребе.

Овим законом такође се санкционише свака врста породичног насиља и прописују процедуре и хитност поступања. Породични закон, поред међусобних односа партнера, односа родитељ-дете, њихових права и обавеза у том односу, одређује и старатељство као значајан и веома одговоран задатак у односу на део становништва свих старосних група који није у могућности да се сам стара о себи, својим правима и интересима, а то су деца без родитељског старања, особе са инвалидитетом, ментално недовољно развијена лица, душевни болесници, остарела лица, и сл.

Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица обавезује Центар за социјални рад на одређена поступања у раду са децом и младима који испољавају неке облике неприлагођеног понашања или су склони чињењу прекршаја и других дела која подразумевају кривичну одговорност.

Остали закони се примењују приликом реализације одређених активности везаних за групе корисника (жртве насиља, избеглице...) или пак за проблеме који се јављају приликом остваривања неких права и вођења поступака по њиховом престанку (реализовање хипотеке након смрти корисника...).

Током претходне две године укупан број корисника услуга социјане заштите изгледао је овако:

Старосна група	2010	2011
Деца (0-17)	1.102	619

Млади (18-25)	-	214
Одрасли (26-64)	1.656	1.260
Стари (65 и више)	456	496
Укупан број корисника	3.214	2.589

Извор: Центар за социјални рад

Из табеле се види да је укупан број корисника смањен за 19,45%. Разлози за то могу бити у чињеници да је неколико година уназад континуирано растао број корисника, па је добар број популације ушао у систем социјалне заштите, али и у чињеници да је део добар део ромске популације, током извештајног периода, отишао ван граница наше земље.

Очитава се и следеће:

- највећи број корисника је из старосне групе одраслих лица,
- деца и млади чине једну трећину укупног броја корисника,
- код старих лица је једино повећање броја за 8,8%.

Ако се посматра родна припадност, подаци говоре да су жене за $\frac{1}{4}$ бројније као корисници у систему социјалне заштите, и то код групације одраслих и старих, док је код деце и младих ситуација обрнута: више је мушке него женске деце.

Посматрајући пребивалиште корисника према старосним групама уочава се да је градско становништво заступљеније међу корисницима у социјалној заштити. Однос одговара фактичком стању, а то је чињеница да више од половине становника живи у једином градском насељу у општини. У систем социјалне заштите током године чешће су улазили мушкарци из града, а жене са села.

Током 2011. пасивирани су предмети који се односе на 987 лица, тако да је укупан број активних корисника на дан 31.12.2011. године био је 1602.

Деца као корисници услуга социјале заштите чине једну четвртину укупног броја корисника. Међутим, тешкоће због којих јесу у систему социјалне заштите, по својој структури и сложености, добрим делом надмашују остале старосне групе. То се односи на сву децу, а посебно на децу која су занемарена или су у ризику од занемаривања, децу са инвалидитетом, децу са проблемима у понашању, социо-материјално угрожену децу, жртве насиља, ромску децу, и друге групе корисника којих у нашој средини није било (бескућници, жртве трговине људима, отмица, реадмисија).

Током 2011. године на активној евиденцији Центра било је укупно 619 деце старости 0-17 година. Највећи број деце корисника услуга је старости 6-14 година, а када је полна припадност у питању, бројнији је мушки пол: у апсолутном броју то износи 65 деце. На крају године на активној евиденцији било је 279 деце, што значи да је током године за 340 деце престала потреба за коришћењем права и услуга из социјалне заштите.

У општини Књажевац има 38 хранитељских породица, од којих су сродничке 4; 26 имају децу упућену на смештај (двоје деце из других средина) а 8 чекају на смештај деце.

Млади, одрасли и старији корисници разврстани су као и деца, у корисничке групе: занемарене особе и у ризику од занемаривања, особе жртве насиља, особе са проблемима у понашању, особе са поремећеним породичним односима, особе социо-материјално угрожене и остале.

Укупан број корисника наведених група, према узрасту, из све три старосне групе је 1.970, током 2011. године. При томе, највећи је број одраслих корисника, старости 26-64 године – 1.260 (што је сразмерно процентуалном уделу ове групације у укупном броју становника). Број старијих корисника је 496, а младих 214.

Посматрајући бројност корисничких група према врсти тешкоће, у укупном броју доминантна је социо-материјална угроженост (1.010). Она је најизраженија код одраслих лица. Тај број далеко је изнад свих осталих тешкоћа и износи 829 или око 2/3 укупног броја одраслих корисника.

Следи корисничка група „Занемарене особе и у ризику од занемаривања“ - ових особа током 2011. године било је укупно 418 и то највише међу старијим корисницима (248), затим мање од половине код одраслих лица (138) и најмање код младих, старости 18-25 година.

Према подацима евиденције током године 9 особа биле су жртве насиља и то физичког и психичког. Насилници су били чланови породице, а насиље су пријављивале саме жртве.

Током 2011. евидентирано је 246 лица са поремећеним породичним односима који подазумевају тешкоће у партнерским релацијама, сукобе са осталим члановима породице, као и особе са инвалидитетом које су ушле у систем социјалне заштите по доминантном проблему поремећених породичних односа.

Од тог броја, Саветовалишту за брак и породицу обратило се 15 младих, 60 одраслих и 20 старијих. Парцијално, евидентирано је 129 пензионера који у систему социјалне заштите користе право на доплату додатка за помоћ и негу другог лица и право на смештај у установу социјалне заштите. Исто тако, евидентирано је 925 незапослених лица (96 младих и 829 одраслих), а то су корисници новчане социјалне помоћи.

Смештај као облик заштите током 2011. године користило је укупно 135 лица: 6 младих (2 породични смештај), 34 одрасла (1 породични смештај) и 95 старих лица. Највећи број корисника био је смештен у Геронтолошком центру. У установама за смештај особа са инвалидитетом била су смештена 32 лица. Од укупног броја корисника на смештају у 2011. години, 132 лица нису била под старатељством, што значи да су могла сама да одлуче о својој заштити.

Број деце с проблемима у понашању је релативно константан у претходном периоду - 2010. било је 110, а у 2011. години - 113 деце.

Од укупно 113, асоцијално понашање евидентирано је код 19 деце, док су осталих 105, деца у сукобу са законом. Посматрајући родну припадност, доминантан је број мушке деце - 93, у односу на 21 женско.

У нашој средини учињени су значајни напори на сензибилизацији јавности у односу на насиље. Постигнути резултати у раду мобилног тима, охрабрили су грађане да се према проблему активно односе, да га не сматрају нечим што их се не тиче и да благовремено обавештавају надлежне органе. С друге стране, охрабрене су и жртве да не трпе поновљено насиље, па сада много чешће саме пријављују насиље и показују спремност да заштите себе и чланове породице од насилника, који је најчешће из редова чланова породице. И коначно, што је најбитније, насилници се санкционишу, што је јасна порука за оне још некажњене, да са насиљем прекину.

Према подацима из евиденције о корисницима који остварују право на новчане помоћи, током 2011. године 555 лица у статусу носиоца права остваривала су право на новчану социјалну помоћ (НСП).

Право на увећану НСП остварује 59 породица. Увећану новчану социјалну помоћ остварују појединци који су неспособни за рад услед старости или болести (према извештају Комисије ПИО) и живе сами, као и породице које чини један родитељ са децом, а други родитељ је непознат или преминуо (једнородитељске породице).

Право на временски ограничену НСП остварују породице код којих су сви чланови способни за рад или је број чланова који су способни за рад већи од броја за рад неспособних. Таквих породица било је 215.

Јенократна новчана помоћ је право које су током 2011. године оствариле 642 породице, при чему су подносиоци захтева били најчешће одрасли (401), а затим деца (146) и старији (95). Број породица које су током 2011. године користиле право на НСП био је 539, са укупно 1.233 члана. Највише је било једночланих домаћинстава а најмање оних са 6 и више чланова. Према Закону о социјалној заштити, све породице које имају преко 6 чланова, НСП могу остварити само за 6 чланова.

Током протекле године 642 породице поднеле су укупно 1.064 захтева за ЈНП, од којих је 996 решено позитивно:

- за набавку основних животних намирница одобрено је 615 новчаних помоћи,
- за трошкове лекова и лечења, по захтеву 98 породица, одобрено је 234 ЈНП,
- трошкови сахране плаћени су за 26 корисника,
- за плаћање трошкова превоза 2 средњошколца из једне социјално угрожене породице одобрено је 6 ЈНП, и
- за друге намене, по захтеву 115 породица, одобрено је исто толико ЈНП.

У народној кухињи обезбеђује се 130 obroka дневно, и ту помоћ прима 185 корисника. Број obroka по породици одређен је општинском Одлуком о социјалној заштити према величини породице (до 5 чланова-1 оброк, 5-8 два и преко 8 чланова 3 obroka).

Из средстава Републике додељена је помоћ општини као неразвијеној, уз помоћ које је трајно решено стамбено питање 30 породица куповином кућа или адаптацијом постојећих објеката.

Током 2011. године евидентирано је 456 корисника из групе ОСИ. Посматрано по старосним групама, број старијих лица чини више од половине укупног броја корисника из ове осетљиве групе (251). Одраслих је било 137, младих 29 и деце 39. Према родној припадности, у укупном броју, благу предност имају особе женског пола, док је њихова заступљеност најизраженија код старијих лица (160 ж, према 95м).

Број корисника права на додатак за помоћ и негу другог лица на крају 2011.г., био је 224. Најчешћи корисници били су старија лица (147), деца (41), одрасли (32) и 4 младе особе.

ОСИ су биле обухваћене мерама старатељске заштите и то 3 детета, двоје младих, 32 одрасла и 28 старијих. У установама социјалне заштите током године било су смештене 64 ОСИ: 32 одрасле, 28 старијих и по двоје деце и младих.

Карактеристично за ромску популацију је да се у 99% случајева ради о незапосленим особама без образовања и квалификације, да остају веома дуго у систему социјалне заштите и да често по три генерације једне породице користи новчану социјалну помоћ. Осим појединачних случајева, највећи део ромског становништва има адекватно решено стамбено питање.

Током 2011. године евидентирана су 2 одрасла лица мушког пола који су бескућници. Један

борави код рођака и користи НСП, док други није желео никакве услуге осим помоћи за прибављање личне документације.

Повратника по основу реадмисије није било. Породице су се враћале из земаља ЕУ, а то су породице које имају своју непокретну имовину-стамбене објекте у општини Књажевац. Ради се о ромским породицама које користе право на НСП.

Интерно расељена лица, њих 16, која су била корисници Центра током 2011. године, су из старосних група: деце (9), одраслих (6) и старија лица (1).

7. Локалне услуге социјалне заштите

У општини Књажевац развијен је, поред различитих облика материјалне подршке, и сет дневних услуга, услуге подршке за самосталан живот, саветодавно-терапијске услуге и услуге смештаја. Све услуге су део Одлуке о социјалној заштити.

Током 2011.године грађанима су биле доступне следеће врсте подршке и услуге о чијем коришћењу је одлучивао ЦСР, а средства обезбеђивана у локалној заједници:

1. Материјална подршка, где спадају:

- једнократне новчане помоћи и помоћ у натури, укључујући и добровољно радно ангажовање,
- накнада трошкова здравствене заштите,
- опрема корисника за смештај у установу социјалне заштите или хранитељску породицу,
- накнада трошкова сахране

2. Дневне услуге у заједници:

- Помоћ у кући старим особама и особама са инвалидитетом у граду и селу,
- Помоћ у кући за децу са сметњама у развоју,
- Дневни боравак за децу с поремећајем у понашању,
- Услуга „Народна кухиња“

3. Услуге подршке за самосталан живот:

- становање уз подршку „Кућа на пола пута за децу и младе“

4. Саветодавно-терапијске услуге:

- Саветовалиште за брак и породицу, за младе и остарела лица,
- Омладински клуб „Отворена врата“

5. Услуге смештаја:

- Смештај у прихватилиште или прихватну станицу
- Услуга „Предах за децу са сметњама у развоју и њихове породице“

Нове услуге - Помоћ у кући за децу са сметњама у развоју и Предах за децу са сметњама у развоју и њихове породице, успостављене су током 2011.године.

Број корисника побројаних услуга, осим материјалних помоћи које су исказане у делу који се односи на заштиту социо-материјално угрожених лица, је:

- Помоћ у кући старим и особама са инвалидитетом -204,
- Помоћ у кући за децу са сметњама у развоју – 35
- Дневни боравак за децу с поремећајем у понашању – 45
- Народна кухиња – 185
- Становање уз подршку - 3
- Саветовалиште за брак и породицу – 150
- Смештај у прихватилиште - 22

Завод за васпитање деце и омладине у Књажевцу је установа чији су штићеници деца основношколског узраста - старости до 18 година а која долазе по упутству Центра за социјални рад. Ради се о деци која долазе ван територије општине Књажевац. Капацитет ове установе је 32 деце (тренутно је смештено 28) са запослених 29 радника свих профила. При дому постоји основна школа "Младост" за децу ове Установе, а такође бави се и образовањем одраслих лица. Школске 2011/2012 године уписано 75 лица. Укупна површина објеката и школе је око 5.000 квадратних метара.

Услуга "Предах за децу са сметњама у развоју и њихове породице" реализоваће се у овој Установи у наредне две године.

Геронтологија на подручју књажевачке општине има дугу традицију. Геронтолошки центар "Књажевац" основан је 1981. године као установа социјалне заштите пензионера и других старих лица. У више наврата проширивао је своје капацитете и сада има места за 230 корисника у домском смештају. Број корисника током године просечно буде око 214 лица. Протекле године у циљу растерећења постојећих капацитета саграђен је нови објекат са 18 места. Дом поседује стамбени простор површине од 5 000 квадратних метара са 100 стамбених јединица окружених парковским простором од око 3,5 ха.

Корисницима домског смештаја пружају се услуге становања, исхране, неге и здравствене заштите.

Поред тога, дом ради прихват, збрињавање и помоћ у прихvatној станици лицима која се нађу у скитњи док им се не пронађе одговарајући облик социјалне заштите. Прихvatна станица обезбеђује смештај за 6 лица са пуним комфором.

Дом припрема и дистрибуира храну за кориснике „Народне кухиње“. Број корисника протекле године износио је 185. Због недостатка средстава још увек није заживело пружање услуга дневног центра за оболела, инвалидна и друга стара лица без породичног старања.

По начину рада и бриге о социјално угроженим категоријама становништва књажевачка општина на нивоу Републике предњачи и заузима високо место. Из буџета општине у 2011. години укупно је издвојено 20.384.850,00 динара за социо-економске потребе грађана, а кроз реализацију два пројекта из средстава Европске уније добијено је још близу 400.000 евра (Пројекти „Помоћ у кући старим и особама са инвалидитетом у општини Књажевац“ и „Развој услуга за децу са сметњама у развоју у источној Србији“)

За социјалну заштиту као што су једнократне помоћи, дневни боравак за децу са поремећајем у понашању, помоћ за лекове као и друге потребе издвојено је 3.365.857,00 динара. Преко Фондације за повећање natalитета за прво, друго, односно треће дете, као и ужине и књиге за треће дете школског узраста исплаћено је 4.489.704,00 динара.

За стипендије студената и деце школског узраста издвојено је 1.508.000,00 динара. За смештај и исхрану деце у домовима потрошено је 5.312.463,00 динара. За Народну кухињу

било је потребно 1.595.534,00 динара, док за реализацију пројекта избеглих и интерно расељених лица обезбеђена средства у износу од 434.605,00 динара за адаптацију и куповину кућа. Такође за санацију објеката за становање ромске популације издвојено је 484.183,00 динара. За смештај у прихватну станицу Геронтолошког центра уплаћено је 589.350,00 динара, док за хуманитарни рад Црвеног крста Књажевац, Међуопштинске организације глувих и слепих лица, као и МС клуба и осталих удружења издвојено је 1.504.154,00 динара. Војним и Ратним инвалидима обезбеђена је накнада у износу од 1.100.000,00 динара.

8. SWOT анализа постојећих ресурса у општини Књажевац

STRENGTHS – Снаге	WEAKNESSES – Слабости
- Досадашњи резултати и успостављени механизми социјалне заштите - Значајни кадровски, технички и институционални ресурси - Међусекторска сарадња између јавног сектора, привреде и невладиног сектора - Искуство у решавању социјалних проблема - Развој нових услуга	- Скроман општински буџет - Недостатак воље за повећање партиципативности грађана у одлучивању - Неумреженост са осталим институцијама републичког карактера - Није успостављен систем децентрализованог пружања услуга и конкуренције - Лоше евиденције
OPPORTUNITIES – Шансе	TREATNESSES – Претње
- Различити извори финансирања (општински буџет, министарства, донатори, фондови ЕУ) - Европске интеграције - Партнерства са општинама из земље и иностранства - Заступање и лобирање - Децентрализација државе - Примена националних стратегија из области социјалне политике	- Политичка нестабилност - Бела куга, старосна структура становништва, миграције и смањење становништва - Непримењивање националних стратегија

9. Стратешки приоритети

Стратегија социјалне политике општине Књажевац, поред јасне визије будућности Општине Књажевац као и принципа на основу којих ће се предузимати акције у том циљу, садржи и усаглашавање приоритета.

Стратешки приоритети општине Књажевац у сфери социјалне политике су:

1. Деца и омладина

2. Стара лица
3. Особе са инвалидитетом
4. Жртве насиља

Акциони планови из области социјалне политике Општине Књажевац дефинишу мере и активности које ће унапредити квалитет живота социјално најугроженијим групама грађана општине (деца и омладина, стара лица, особе са инвалидитетом и жртве насиља у стању социјалне потребе). У изради Акционих планова учествовао је велики број како стручних лица тако и корисника, како би се креирале адекватне социјалне услуге у складу с постојећим ресурсима и стварним потребама корисника.

Основни услов (приоритет) за постизање свих циљева наведених у овом документу је синергијски рад и деловање свих локалних сектора и актера који су укључени у социјалну политику. Међу њима су, поред локалне самоуправе и социјалне заштите и сектор образовања, здравства, сектор запошљавања, цивилни сектор, судство, полиција.

10. Социјални приоритет 1 - Деца и омладина

Када се говори о деци и омладини као социјалном приоритету, ваља истаћи да не постоји општеприхваћена дефиниција омладине и да чак и у случају годишта до ког се неко сматра младим, постоје велике разлике. Неке међународне институције дефинисале су омладину као особе до 24 године (нпр. Уједињене нације), а неке до 25 година, како је то одређено у YOUTH програму Европске комисије. У нашем окружењу, имајући у виду веома тешко осамостаљивање деце, чак и после завршетка школовања, узроковано немогућношћу запошљавања и финансирања самосталног живота, овај период се продужује чак на 29-30 година.

У контексту ове стратегије, под децом и омладином сматраћемо популацију до 24 године старости. Књажевац је општина са малим процентом младих у укупној популацији и веома неповољном стопом природног прираштаја. Од средине прошлог века до данас, константно се смањивао удео младих у укупној популацији. Подаци са последњег пописа кажу да млади чине 15,8% укупног броја становника.

Циљну групу овог приоритета представља целокупна популација деце и младих општине Књажевац, мада потребе посебних група деце и младих изискују планирање и реализацију специфичних програма.

Последице транзиције, ратова, драстичан пад животног стандарда, политичке кризе, промоције сумњивих културних и моралних вредности, веома неповољно су се рефлектовали на развој деце и омладине и усложњавање проблема који иначе прате одрастање. Ипак, морамо констатовати да неки важни аспекти проблема датирају и од раније и да су резултат културног наслеђа и вредности друштва са ових простора.

Деца и млади су иначе осетљива - рањива група и треба јој посветити посебну пажњу, поготову што их је у нашој општини, као што смо навели, све мање. Зато унапређење квалитета живота деце и младих Књажевца мора бити јасно и дугорочно опредељење локалне самоуправе и свих релевантних институција и организација које се баве децом и омладином. Само тако могу се створити социјални, образовни, културни, материјални, политички и други неопходни услови за трајну добробит младих Књажевца и њихово

активно, потпуно и одговорно учешће у друштвеној заједници. Успех или неуспех у адолесцентском и младалачком добу су веома важни, тако да је улагање у добробит младих од суштинске важности. Срећни, здрави и успешни млади људи не произилазе ни из чега, већ свој пут започињу као срећна и здрава деца и омладина. Деца и млади Књажевца морају бити препознати као огроман ресурс развоја и будућности наше локалне заједнице, нарочито у времену брзих економских и друштвених промена, а залагање за политику наклоњену младима, која ће да користи породици, заједници и друштву мора бити наш приоритет.

Деца и млади до 24 године су, зависно од узраста, у многим сегментима зависни од других. У том смислу велика је одговорност како породице, тако и свих осталих актера из окружења у коме деца и млади треба да постану активни учесници. А деца из породица у којима је присутно сиромаштво, насиље, различити облици социјалне патологије, неадекватан приступ родитељству, у великом су ризику од последица које могу бити трајног карактера.

Деца као корисници услуга социјалне заштите током 2011. године, чинила су једну четвртину укупног броја корисника. Међутим, тешкоће због којих јесу у систему социјалне заштите, по својој структури и сложености, добрим делом надмашују остале старосне групе. То се односи на сву децу, а посебно на децу која су занемарена или су у ризику од занемаривања, децу са инвалидитетом, децу са проблемима у понашању, социо-материјално угрожену децу, жртве насиља, ромску децу, и друге групе корисника којих у нашој средини није било (бескућници, жртве трговине људима, отмица, реадмисија).

Током 2011. године на активној евиденцији Центра за социјални рад било је укупно 619 деце старости 0-17 година. Највећи број деце корисника права и услуга Центра је старости 6-14 година, а када је полна припадност у питању, бројнији је мушки пол: у апсолутном броју то износи 65 деце. На крају године на активној евиденцији било је 279 деце, што значи да је током године за 340 деце престала потреба за коришћењем права и услуга из социјалне заштите.

Према подацима Центра за социјални рад, најбројнија групација је „остала деца“, коју чини 213 деце. Тај број чине: деца чланови породица које су биле клијенти Саветовалишта за брак и породицу, деца чланови породица које су се једном обратиле за услугу, помоћ или информацију (нпр. издавање потврда, уверења, и сл.).

Корисничка група „социјално-материјално угрожена деца“, друга је по бројности (143 детета). Тешкоће и потребе ове групације се преламају кроз статус њихових породица. То су породице које су у систем социјалне заштите ушле због незапослености чланова - који никада нису били у радном односу, који су особе са инвалидитетом, лица која су остала без посла не својом кривицом и сл.

„Деца са проблемима у понашању“, групација је коју чини 102 деце. Од укупно евидентираних током 2011. године, 11 су деца са асоцијалним понашањем старости 6-14 година.

Током 2011 године, евидентирано је 79 деце из породица са тешкоћама у комуникацији родитеља који су се спорили око непосредног старања над дететом, одржавања личних контаката или издржавања детета.

На активној евиденцији Центра било је 64 деце која су занемарена или су у ризику од занемаривања. То су деца чији родитељи из различитих разлога нису били у могућности да обављају своје родитељско право на адекватан начин.

Међу децом из наведених корисничких група, било је 39 деце која су особе са инвалидитетом.

Поред активности на санирању већ насталих проблема, посебну пажњу треба посветити различитим превентивним програмима. Превенција често није доступна ширем кругу деце и младих или се с њеном применом закасни па не даје очекиване резултате. Зато смањење сиромаштва деце и омладине из социјално угрожених породица и превентивни програми имају исти ранг у дугорочном планирању активности.

Пут одрастања и осамостаљивања комплексна је развојна фаза сваке младе особе. За децу без родитељског старања, као посебно осетљиву и рањиву групу, ово је фаза пуна изазова и ризика. Већина ових младих осећа се тада несигурно, дезоријентисано, уплашено. Вишегодишњи рад стручних радника центара за социјални рад са овом популацијом недвосмислено указује на препознату потребу деце без родитељског старања за извесном врстом помоћи подршке и након напуштања система социјалне заштите. На основу досадашње праксе социјална заштита преузима бригу о деци без родитељског старања на врло малом узрасту. У збрињавање, одрастање и школовање деце улажу се значајна средства и професионални напор чланова тима. Пунолетством и изласком из система социјалне заштите та деца остају без заштите и постају изразито рањива група. Препуштање случају доводи у ризик смисао тог вишегодишњег улагања и напора. Зато је неопходно пружити подршку да корак до самосталности буде бржи и краћи.

Када је у питању привремени смештај деце и омладине у ризику, потреба за овом врстом услуге у општини Књажевац и Зајечарском округу постоји низ година уназад. У таквим ситуацијама коришћене су услуге прихватних станица и прихватишта у Нишу и Београду. Повремено су међусобним договором центара и Завода за васпитање младежи из Књажевца, прихватана деца и млади у стању акутне потребе на краткотрајни смештај до седам дана. У последње две године у пет случајева пружена је услуга и дужег прихватања деце и младих до стицање услова за адекватно збрињавање. Завод има искуства и у прихватању деце и младих која су смештана од стране МУП-а затечених на територије општине Књажевац до преузимања.

Проблеми младих нису само они који их «доводе» на евиденцију Центра за социјални рад. Промене у окружењу нису заобишле ни нашу средину. Под притиском материјалне оскудице, породица и њене снаге слабе, а унутрашња равнотежа се нарушава. У таквој ситуацији посвећеност развојним проблемима деце и адекватан одговор на њихове потребе изостаје, васпитна компетенција родитеља такође слаби, па деца остају често препуштена сама себи, вршњачким групама и улици. Осећај одбачености, незаинтересованости и неразумевања родитеља, води прекиду међусобне комуникације и сукобима како у оквиру породице, тако и у окружењу - са вршњацима, наставницима па и са законом.

У недостатку креативних културних и спортских садржаја, као и услед неинформисаности, недовољних финансијских средстава или недоступности постојећих програма због припадности социјално угроженим групама, слободно време млади углавном проводе у гледању телевизијског програма, боравком у кафићима и кладионицама, или, уколико су у прилици, играјући се на компјутеру. Сudeћи по њиховој заинтересованости и посеђивању постојећих програма, надлежне институције немају програме који одговарају њиховим потребама (за рад, едукацију, информисање, дружење, разоноду, спортске и забавне активности...), нити у општини постоји простор са којим би се млади идентификовали.

Постоји потреба и за организованим рекреативним и спортским садржајима ван спортских клубова који би обухватили ширу популацију деце и омладине, а не само талентовану и упорну децу. Последица савременог начина живота јесу неактивна и гојазна деца и омладина, са различитим облицима деформитета кичме, равним табанима и сл. С тим у вези, приметно је да се женски део популације мање бави спортом и стога је јавна промоција и популаризација спорта нарочито потребна код девојака. У граду не постоји довољан број спортских објеката намењених за аматерско вежбање и рекреацију, а спортске објекте (школске сале) после редовне наставе користе клубови који су у системима такмичења, па

времена за коришћење спортских објеката за аматере и рекреативце скоро да и нема. Интервенције на овом плану треба да буду усмерене на изградњу спортских објеката (сала и терена) намењених за организовано бављење спортом и рекреацијом и подстицање деце и омладине на активније бављење спортом.

Породица у адолесценцији представља значајан агенс социјализације, извор социјалне подршке и окружење за провођење слободног времена. Када је реч о проблематици менталног здравља, приметно је да млади још увек немају довољно поверења или навика да користе постојеће услуге надлежних институција (саветовалишта за младе, здравствене институције, педагошке и психолошке службе и сл), већ помоћ за решавање својих проблема траже од пријатеља или чланова породице. Стога је неопходно промовисати рад саветовалишта за младе, унапредити постојеће услуге, а пре свега отпочети континуирано подизање родитељских компетенција и њихово укључивање у планирање и реализацију превентивних програма за децу и омладину.

Највећи проблем младих је непостојање свести о значају здравих стилова живота. Већ у основношколском узрасту, млади почињу да конзумирају алкохол и цигарете, а са порастом узраста све је чешће и конзумирање дрога. Такође, едукације у вези са превенцијом болести зависности и сексуално преносивих болести нису обавезне у школама и самим тим нису заступљене у оном обиму који је младима неопходан. Стога је од велике важности усмерити програме за примарну превенцију болести зависности већ у основној школи. Неинформисаност родитеља, односно непрепознавање - дуг период идентификације наркоманије у породици, смањује њихово ефикасније учешће у превенцији. Такође, неопходно је стално промовисати закон о забрани продаје цигарета малолетним лицима, и подржавати кампање о штетности пушења, конзумирања алкохола и психоактивних супстанци, као и оне које популаришу здраве стилове живота.

Материјална ситуација младих је изузетно тешка. Готово свака друга млада особа у Књажевцу не може да изађе са друштвом јер нема довољно новца, а већина младих само једном годишње отпутује негде. Више од половине деце и омладине у граду има редован приступ компјутеру (макар у школи), док је у сеоским срединама или код деце из социјално угрожених категорија то занемарљиво.

Све већи број младих верује да би својим ангажовањем могао да допринесе богаћењу културних и спортских садржаја у свом окружењу, и побољшању укупног квалитета живота заједнице. У транзицији и демократизацији друштва млади стичу свест о значају сопствене улоге у друштву, што је предуслов за проактивну оријентацију и повећан активизам код младих. Велики број младих сматра да би испитивање проблема и потреба младих и уважавање њихових предлога и иницијатива допринело афирмацији омладинског активизма, омогућило реализацију пројеката и активности чији је циљ фокусирање на потребе и проблеме деце и омладине и рад на побољшању њиховог положаја.

10.1. Д е ф и н и с а њ е и д и ј а г н о з а п р о б л е м а

Полазна тачка у дефинисању проблема приоритета деце и омладине је негативан природни прираштај. Основна ћелија друштва често задржава своју бројност на три члана, док се млади брачни парови тешко одлучују на проширење породице. Већи број деце се јавља у социјално угроженим породицама, ниског степена образовања и културе. На проблем рађања указује и смањени број деце у основном образовању, као и број ученика који уписују

I разред. Услед лоше породичне ситуације и недовољно развијеног специјализованог хранитељства, изванредан број деце без родитељског старања и са посебним потребама смештено је у установе за збрињавање и заштиту деце. Након завршетка школовања и изласка из система социјалне заштите, не постоје програми за осамостаљивање, запошљавање и решавање стамбених проблема младих људи. Велики трошкови школовања у високообразовним установама, ускраћују могућност стручног усавршавања надарених ученика који долазе из сиромашнијих породица. Са друге стране, не постоје гаранције за обезбеђивање радног места ни матураната, ни дипломираних младих људи. У школама је слабо или никако организован превентивни рад на усвајању позитивних модела понашања и схватања штетности одређених облика понашања. У Центру за социјални рад забележено је повећање малолетних лица кривично одговорних.

Због економско-социјалне несигурности породице, неизвесне будућности и могућности запошљавања, млади брачни парови се са одлагањем одлучују на проширење породице, а из истих разлога се број деце задржава на једно или двоје.

Као последица тога јавља се смањени број деце у основном образовању и оних који се уписују у I разред. Та појава угрожава радна места учитеља и наставника и онемогућује запослење новог дипломираног кадра. Лош материјални положај породица, онемогућује родитеље надарених ученика да обезбеде услове за свестрани развој њихове личности и постојећих потенцијала. Велики број младих људи, и након завршеног школовања, услед незапослености, живи са родитељима и самим тим продужава са осамостаљивањем, планирањем и формирањем своје породице. Исти разлози доводе до појаве миграција високо-образоване омладине у веће градове у потрази за запослењем.

Због неорганизованих програма и рада у школама на усвајању позитивних модела понашања и схватања штетности одређених облика понашања, не може се додатно утицати на свест младих и спречити појава повећања кривично одговорних малолетника. Присутност великог броја деце препознатљивих по проблематичном понашању у школи, агресивности и разним облицима непоштовања ауторитета сведоче о бројности породица у дисфункцији. Непостојање прихватишта за децу, жртве злостављања и занемаривања, утиче на немогућност реаговања, заштите и збрињавања деце на територији општине.

Узимајући у обзир наведено, као основни проблеми када су у питању деца и омладина издвојени су:

- Недовољно развијена свест о здравим стилевима живота,
- Недовољан број организованих и континуираних програма за превенцију болести зависности (пушење, алкохолизам, наркоманија), сексуално преносивих болести и HIV-а, менталних проблема у развојном добу, агресивног понашања и насиља,
- Недостатак квалитетних едукативних и културних садржаја у граду и целој општини (културни садржаји, радионице, омладински кампови, путовања, дружења са вршњацима из других градова и земаља),
- Недостатак спортских и забавних садржаја,
- Недоступни и неприлагођени постојећи програми (спортски, едукативни, креативни...) за децу из социјално угрожених породица и сеоских средина,
- Низак степен информисаности и мобилности младих,
- Недовољно поспешивање запошљавања и предузетништва младих,
- Недостатак материјалних средстава,
- Проблеми деце и младих из маргинализованих група,
- Недовољно развијена свест о неопходности партиципације младих у одлучивању по питањима која се тичу њих, односно дискриминација младих у доношењу одлука,
- Недостатак програма који промовишу волонтеризам код младих,

- Све мањи проценат деце и младих у укупној популацији, због смањења наталитета и миграције/одлива младих у веће градове.

10. 2 З а к љ у ч ц и

Кроз анализу стања и испитивање потреба младих у Општини Књажевац дошло се до закључка да је очигледно непостојање адекватних садржаја за младе, као и простора и програма за младе који би окупио и понудио младима квалитетан и организован начин за испољавање личних, социјалних и креативних потреба и квалитетно провођење слободног времена. У нашој општини веома су изражени и проблеми незапослености, здравља младих, као и непостојање свести о значају неформалног образовања и омладинског активизма. Посебан проблем јесте изузетно сиромаштво деце из социјално угрожених породица и нехумани услови њиховог живота. Низак степен информисаности и мобилности деце и омладине (нарочито из сеоских средина), представља готово изолованост од дешавања у другим деловима земље и широј околини.

Недостатак организоване подршке иницијативама младих и свеобухватне и системске организације слободног времена младих, резултовали су суженим избором могућности за креативно коришћење слободног времена и повећањем степена различитих облика ризичног понашања деце и омладине и тежак период њиховог одрастања учинили још тежим.

Већина младих сматра да живот у Књажевцу не задовољава већи део њихових потреба и мисли да би им било боље када би живели на неком другом месту (по анкети ЦКР свега 24,4% испитаника би одбило понуду да се одсели из Књажевца).

10.3 П р е п о р у к е

Деци и младима, као посебној социјалној категорији, треба пружити подршку у личном и социјалном развоју и створити реалне и одрживе механизме да они постану носиоци промена и активни актери развоја локалне заједнице.

Побољшати квалитет живота деце и младих Општине Књажевац путем:

1. Наставак буџетских издвајања локалне самоуправе за егзистенцијално најугроженије становнике општине и подстицање повећања наталитета у општини путем новчаних давања за свако новорођено дете;
2. Развој посебних едукативних програма за децу и омладину;
3. Унапређење културног живота деце и омладине;
4. Боље информисање о могућностима за образовање деце и омладине на подручју општине Књажевац;
5. Омасовљавање спорта и рекреације међу младима;
6. Развијање програма образовања и унапређења положаја деце и младих из маргинализованих група;
7. Превенција болести зависности младих;
8. Обезбеђивање континуиране и квалитетне услуге збрињавања деце и родитеља, жртава занемаривања и насиља у оквиру успостављања ефективне регионалне сарадње у социјалној заштити;
9. Становање уз подршку, намењено деци и младима са посебним потребама;

11. Оснивање психо-социјалних саветовалишта за децу и омладину;
12. Организовање слободног времена деце и младих;
13. Подршка и подстицање надарене деце у развоју сопствених потенцијала;
14. Превенција социјално непожељних облика понашања код деце и омладине;
15. Подизање нивоа свести о репродуктивном здрављу младих;
16. Развој, подршка, унапређење рада и промоција хранитељства;
17. Пружање подршке и едукације потенцијалним усвојитељима;
18. Праћење и контрола малолетника којима је изречена мера васпитног налога;
19. Ресоцијализација малолетника који су повратници из казнено-васпитних установа;
20. Рад на унапређењу квалитета родитељства;
21. Обезбеђивање издвајања новчаних средстава из општинског буџета за финансирање пројеката намењених деци и омладини, које би спроводили вртићи, школе, факултет, ученичка удружења, струковна удружења, НВО сектор и надлежне институције за сузбијање насиља у школи
22. Подстицање друштвено пожељног понашања деце са проблемима у понашању, оспособљавање наставног кадра за рад са ученицима у оквиру инклузивне наставе

10.4 Оперативни циљеви

10.4.1 Оперативни циљ 1. – Оснивање Омладинског центра

Оснивањем и радом Омладинског центра обезбедити услове, простор и инфраструктуру за квалитетно организовање активности и провођење слободног времена младих.

Да би деца и млади били активни и мотивисани да организују, спроводе или прате различите активности, сходно својим интересовањима, неопходан им је простор који ће сматрати својим, са којим ће се идентификовати, простор намењен њиховим потребама који би окупио и понудио младима квалитетан и организован начин за испољавање личних, социјалних и креативних потреба и квалитетно провођење слободног времена.

Оснивањем Омладинског центра од стране локалне самоуправе, његовом регистрацијом и обезбеђењем просторних, инфраструктурних и материјално - техничких услова за његов рад, као и континуираним финансирањем рада Омладинског центра од стране локалне самоуправе, створили би се услови за веће укључивање младих у креирање и спровођење различитих активности усклађене са њиховим потребама и интересовањима.

Општи циљеви рада Омладинског центра требало би да буду социјална интеграција деце и младих, посебно оних са проблемима у развоју, младих из маргинализованих група, као и подршка креативности и припремању младих за активну партиципацију у демократском друштву и учешће у волонтерским активностима. Омладински центар радио би на принципу омладинског отвореног клуба у коме млади сваки даном, укључујући и викенд, могу да проведу своје слободно време и укључе се у широк спектар активности, али исто тако и да их предлажу, иницирају и организују.

Програми Омладинског центра били би конципирани, а његове активности реализоване у складу са општим развојним потребама младих, али и прилагођени актуелним проблемима локалне заједнице и везани за положај и статус младих у њој. То би имало превентивно дејство на различите проблеме који се могу појавити у будућности, а чији третман би тада изискивао много већа средства и ангажовање.

Главне активности Омладинског центра биле би:

- Укључивање младих у процес планирања и реализације културних, забавних и едукативних програма, као и програма за испуњење слободног времена,
- Социјализација деце и младих из сеоских средина и маргинализованих група,
- Рад на пољу превенције злоупотребе психоактивних супстанци (наркоманије, алкохолизма, пушења) путем организације предавања, радионица, едукације вршњачких едукатора, издавања брошура и др.,
- Унапређење сексуалног и репродуктивног здравља младих, превенција полно преносивих болести, HIV/AIDS-а кроз радионице, трибине, креативне манифестације, саветовања, кроз сарадњу са Здравственим центром (Саветовалиштем за младе), отварање Интернет саветовалишта,
- Афирмисање различитих културних вредности, разумевања, толеранције,
- Нуђење алтернативе младима од ризичних појава које им нуди улица организовањем слободног времена кроз рад омладинског отвореног клуба у коме млади могу да напредују и усавршавају се у различитим знањима и вештинама (едукативни курсеви страних језика, примена савремених информационих технологија, сликарство, креативне радионице, музичке и спортске секције, фитнес, аеробик, курс самоодбране за жене, плес, драмска секција, новинарска секција - омладински лист, еколошке радионице, кампови, излети, друштвене игрице, пројекције филмова...),
- Организација рекреативних и спортских активности, турнира и сл.,
- Организација културних и забавних догађања, хуманитарних акција,
- Организација разних видова неформалног образовања младих,
- Подизање нивоа информисаности младих о свим питањима битним за њих - Инфо пулт, културна, спортска и др. догађања, информације везане за едукације и запошљавање младих, конкурси за омладинске пројекте, међународне размене, путовања и сл.)
- Развој PEER методологије (начин рада и пренос знања од младих према младима),
- Психолошка подршка деци, младима и њиховим родитељима,
- Професионална оријентација основаца и средњошколаца,
- Едукација волонтера из области људских права, техника лобирања и писања пројеката,
- Сарадња са другим омладинским центрима и сличним институцијама у земљи и иностранству,
- Реализација пројекта Омладинских клубова у 5 већих села у Општини Књажевац, формираних при Месним канцеларијама, у партнерству са Општином. Учешће општине је обезбеђивање простора који може да се користи у поподневним часовима и материјалних трошкова.

Кључни међуциљеви:

- Основан је Омладински центар Књажевца
- Обезбеђен простор, инфраструктура и опрема који су у функцији Омладинског Центра, израђен програм рада ОЦ у сарадњи са младима и у складу са њиховим потребама,
- Дефинисана листа приоритета и започето спровођење активности ради њихове реализације.

10.4.2 Оперативни циљ 2. – Оснивање Центра за радно ангажовање младих

Центар за радно ангажовање младих требало би да буде формиран као непрофитна организација за евидентирање, промовисање и посредовање у радном ангажовању радно способне и незапослене младе популације, старосне границе од 18 до 35 година, на територији општине Књажевац.

Пословне активности Центра обухватале би мере евидентирања радно способних и незапослених младих људи, активну кампању промоције, мапирање и прикупљање понуда за радно ангажовање, све у сврху повезивања незапослених младих људи са послодавцима. Евидентирање младих незапослених људи, као и њихових професионалних и стручних компетенција вршиће се у сарадњи са НСЗ и по принципу добровољног пријављивања. Групе услуга које ће се пружати укључујући високу професионалну и стручну прилагођеност разним пословима одређених пофила и зависиће од радног потенцијала и вештина евидентираних чланова пружаоца услуга. Наведени чланови волонтерског тима Центра биће разврстани у посебне групе услуга које Центар пружа у зависности од својих професионалних и стручних компетенција и по указаној потреби за извесним радним ангажовањем.

Досадашња истраживања указују да је велики број младих људи који поседују високе стручне и професионалне компетенције, али који због неповерења у систем запошљавања или из неког другог разлога седе кући и не раде ништа. Неки од њих нису ни евидентирани код НСЗ иако су незапослени.

Млади се све више отуђују, постају апатични и незаинтересовани. Центар за радно ангажовање младих, сакупиће податке свих заинтересованих младих и незапослених људи са извесним радним вештинама и стручним компетенцијама, направиће велику базу података радно способних младих људи, извршиће њихово пописивање према групама услуга које могу да пружају и наступиће на тржишту где ће покушати да буде што више конкурентан и да допринесе радном ангажовању својих чланова (радно волонтерског тима). Наиме сматра се да би радно ангажовање осим финансијске користи, доста допринело и практичном и искуственом оспособљавању младих и активно би их подстицало на осамостаљење и покретање сопственог посла.

Кључни међуциљеви:

- Основан је Центар за запошљавање младих
- Обезбеђен простор, инфраструктура и опрема који су у функцији Центра за запошљавање младих, израђен програм рада у сарадњи са младима и у складу са њиховим потребама,
- Дефинисана листа приоритета и започето спровођење активности ради њихове реализације.

10.4.3 Оперативни циљ 3. – „Прихватилиште и Прихватна станица” за децу и омладину

У Р И З И К У

Прихватна станица за децу и омладину врши прихват и краткотрајни смештај деце и омладине који се нађу у скитњи, просјачењу, или другим случајевима којима је хитно потребан краткотрајан смештај, обезбеђује смештај, исхрану, примену здравствено-хигијенских мера, утврђивање њиховог идентитета и пребивалишта, сачињавање налаза о њиховом стању и понашању, са циљем да се дете што брже врати својим родитељима, или дому у ком је било или да се упуту установи у општини којој припада, или у Прихватилиште под условом да је потребан темељнији опсервационо-дијагностички третман.

Циљ ове услуге је превенција асоцијалног и деликвентног понашања, повећање безбедности деце и младих у ризику, повећање квалитета живота, пружање помоћи у конфликтним ситуацијама и смањење броја деце која су у ризику од смештаја у установу. У прихватилишту и Прихватној станици се смештају деца и омладина:

- који се пронађу у скитњи, бекству или су из било којег разлога остали изван породичног дома.
- животно угрожени и у ризику да буду смештени у установе.
- која трпе акутно насиље у породици, као привремени смештај и заштита до трајног решења.
- који су смештени у другим установама а налазе се у бекству и затечени су на подручју општине Књажевац и Зајечарског округа.

Имајући у виду то да је Завод за васпитање деце и омладине установа социјалне заштите која обезбеђује збрињавање, васпитање и образовање и здравствену заштиту деце и омладине са поремећајима у понашању, правце реформе социјалне заштите утврђене Стратегијом развоја социјалне заштите у Републици Србији, најекономичније и најефикасније решење за организовање Прихватне станице и Прихватилишта за децу и омладину је да се оне организују у просторијама Завода за васпитање деце и омладине, користећи постојећи кадар Завода.

Како је најближе Прихватилиште и Прихватна станица овог типа у Нишу, а у Зајечарском и Борском округу их нема, сматрамо да је ће најбоље решење за локалне самоуправе у окружењу бити да се Прихватилиште и Прихватна станица буду регионалног карактера.

Кључни међуциљеви:

1. Правно регулисано Прихватилиште и Прихватна станица за децу и омладину,
2. Опремљено Прихватилиште и Прихватна станица за 5 корисника услуге.
3. Прихватилиште и Прихватна станица обухвата сву децу у ризику са територије Књажевца, Зајечара, Бољевца и Соко Бање.

10.4.4 О п е р е а т и в н и ц и љ 4 – О р г а н и з о в а њ е п р о д у ж е н о г б о р а в к а з а у ч е н и к е п у т н и к е у о с н о в н и м ш к о л а м а

Продужени боравак ученика у три градске основне школе намењен је, пре свега, ученицима који живе ван Књажевца (у неком од села на територији општине) а похађају наставу у матичној основној школи, у граду.

Продужени боравак подразумева адекватно опремљену просторију у зградама матичних основних школа у којој ученици, који после наставе чекају превоз до куће, могу да бораве и да своје слободно време конструктивно користе за израду домаћих задатака и учење, уз надзор и стручну помоћ наставника. Такође, боравак у оквиру школе обезбеђује већу сигурност и квалитетније дружење ученика путника у слободно време ван куће, а пружа и могућност организовања славља и дружења са друговима из града.

Кључни међуциљеви:

- У зградама три градске основне школе адекватно су опремљене просторије (учионице) за учење и дружење,
- Продужени боравак, током наставних дана, до четири сата дневно користе ученици путници
- Помоћ у учењу пружају наставници разредне наставе, запослени у матичним школама,
- Повећана је безбедност ученика путника после наставе, у време чекања превоза до куће,
- Побољшан успех ученика путника,
- Побољшан квалитет социјалних односа ученика путника,
- Смањен број изостанака ученика путника због болести ,
- Конструктивније и креативније коришћење слободног времена ученика путника у школи и код куће.
- Заштита деце од злостављања, занемаривања, искоришћавања и насиља

10.4. 5 Оперативни циљ 5 – Неформално образовање младих

Једно од могућих решења је развијање предузетничког духа односно оспособљавање младих за оснивање и вођење сопственог бизниса, прихватање модела доживотног учења, обучавање за активно тражење посла и пропагирање волонтеризма. Овај вид едукације треба вршити у средњошколском образовању, без обзира на занимање за које се омладина обучава и треба почети још од најнижих разреда. Образовање се врши кроз интегрисано деловање средњих школа, Удружења предузетника, невладиног сектора и Националне службе за запошљавање.

Томе треба додати информисање о условима за отпочињање сопственог бизниса, обавештавање о фондовима, кредитним линијама, пореским и другим олакшицама и другим могућностима које се нуде на тржишту, о чему корисници услуга, нарочито млади, немају довољно информација.

Кључни међуциљеви:

- Повећан ниво свести код младих особа о потреби за самосталним обављањем делатности, активним тражењем посла и доживотним учењем

- Повећан ниво информисаности о могућностима за запошљавање младих

11. Социјални приоритет 2 - Стара лица

Старење, старост и квалитет живота особа трећег доба, заокупља пажњу многих научних радника, истраживача, стручњака различитих профила, па и шире јавности. Новија демографска кретања како у свету, тако и код нас указују на постепени пораст укупног становништва и убрзани раст броја старих у укупној популацији. Осим брзог пораста старије популације, овај период карактерише и продужење просечног животног века. Према попису из 2002. године, проценат старог становништва износи 21,6% у односу на укупан број становника. Различити су фактори који су узроковали демографске промене, а најчешће спомињани су смањење стопе природног прираштаја и елемената подизања животног стандарда, који су довели до продужења животног века.

Оваква тенденција броја старих у укупној популацији, може произвести различите последице на здравственом, социјалном и економском плану. Све то указује на потребу развоја свеобухватне и добро организоване друштвене бриге о старима. Свако хумано друштво у високом степену уважава и брине о потребама и заштити своје старе популације, болесним и немоћним члановима. За живот у старости, важно је окружење старог човека, а пре свега породица у којој стари људи живе. Савремена породица све мање има могућности да пружи адекватну заштиту свом остарелом члану. Разлози за то на нашим просторима су: дуготрајна економска криза и с њом у вези сиромаштво које је јако изражено-видљиво, дуго траје и широко распрострањено, незапосленост, као и у ранијем периоду - изолација земље, санкције и ратно окружење... Сви ови разлози утицали су негативно на целокупно становништво, а посебно су погодили најугроженије и рањиве групације, посебно децу и старе.

Квалитет живота у старости у великој мери зависи од здравственог стања и функционалне способности старих. Али, значајан утицај и допринос његовом побољшању, дају и други облици заштите и збрињавања-институционални и ванинституционални. Резултати истраживања на ширем нивоу, показали су да ванинституционални облици заштите значајније утичу на очување квалитета живота у старости.

Ванинституционални облици заштите, пружају могућност старима да што дуже функционишу у свом природном окружењу, па на тај начин значајно доприносе очувању менталног здравља и квалитета живота у старости. Ово је разлог да се и даље унапређују сви облици заштите и подршке које се пружају старим лицима у средини у којој иначе живе, без дислокације у позним годинама када су знатно смањене адаптивне способности ових лица на потпуно нову средину и начин живљења.

Према старосној сруктури, Србија се данас налази међу десет најстаријих земаља на свету. Процес старења у Србији је интензивнији него што се претпостављало. На основу демографских истраживања у Србији је 16% од укупне популације старије од 65 година, средином века тај број ће се попети на 27%, а број особа преко 80 година ће се утростручити.

На територији општине Књажевац према попису од 2002. (подаци из пописа 2011. још увек нису објављени) живи 13.056 лица старости преко 60 година што представља око 35,14 % од укупног становништва општине. Истраживање о сиромаштву, које је претходило изради Стратегије за смањење сиромаштва, показало је да је старо становништво у руралним срединама југоисточне Србије, где спада и општина Књажевац, највише погођено

сиромаштвом и изложено највећем ризику од продубљивања сиромаштва.

Према подацима Центра за социјални рад, око 3% старог становништва општине налази се међу корисницима у социјалној заштити. Притом, у укупном броју корисника на годишњем нивоу (2011, стара лица чине 19 %). Током 2011. године, од почетка године па закључно са 31.12.2011. укупан број корисника био је 2589. Структура старих лица према доминантном проблему је следећа:

Структура старих лица према доминантном проблему

Доминантни проблем	Број	%
Без породичног старања	27	7,1
Без средстава за живот	69	18,3
Душевно оболели	96	25,4
Теже хронично оболели	166	43,9
остали	20	5,3
Укупно	378	100,0

Анализом структуре остварених права старих лица по Закону о социјалној заштити о обезбеђењу социјалне сигурности грађана и Одлуци Општине о правима из социјалне заштите, долази се до податка да је најчешће коришћено право на додатак за помоћ и негу другог лица и увећаног додатка за ПН, затим смештај у установу социјалне заштите, помоћ у кући (нова услуга) и материјално обезбеђење.

Социо-материјална угроженост је тешкоћа која се већ годинама уназад најчешће евидентира код грађана наше општине. Може се говорити о томе да су поступци у раду с овом корисничком групом „једноставнији од осталих“, али је чињеница да је ова тешкоћа у основи многих других у оквиру породице.

Од неспособности за рад, преко остајања без посла након гашења многих предузећа која су била извор егзистенције за велики број породица, до ниских пензија, али и немогућности да се до ње стигне због неуплаћених доприноса, пут је којим су многи грађани прошли до евидентирања код Центра за социјални рад. Често са непријатношћу говоре о чињеници да њихове породице, преживљавају захваљујући пензионерима. Број незапослених као и податак о просечној заради само додатно осветљава проблем социо-материјалне угрожености.

Према подацима из евиденције и документације о корисницима који остварују право на новчане помоћи, током 2011. године 555 лица у статусу носиоца права, остваривала су право на новчану социјалну помоћ (НСП). Носилац права било је дете код 20 породица, што се дешава кад родитељима престане право на НСП због губитка правног основа, а то је незапосленост. До тога долази када лице пропусти рок за пријављивање на евиденцију службе запошљавања, и буде брисано са евиденције са забраном пријављивања у наредних 6 месеци. Код свих осталих 535 породица носиоца права је млада (49), одрасла (376) или старија особа (100).

Право на увећану НСП остварује 59 породица. Увећану новчану социјалну помоћ остварују појединци који су неспособни за рад услед старости или болести (према извештају Комисије ПИО) и живе сами, као и породице које чини један родитељ са децом, а други родитељ је непознат или преминуо (једнородитељске породице).

Следећа табела даје податке о коришћеним правима:

Облици заштите	Број корисника Тренутно стање
Додатак за помоћ и негу	145 (74 + 71 увећани ДТН)
Помоћ у кући	50
Смештај у установу	37
Материјално обезбеђење	48
Једнократне помоћи у новцу	28
Једнократне помоћи у натури	10

Сама чињеница да је најбројнија групација корисника додатка за помоћ и негу значи да се ради о лицима која су, услед старости и јако нарушеног здравља, у стању зависности од другог лица у свакодневном функционисању. Најчешће су чланови породице особе које о овим лицима брину. Када породично старање изостане а притом није могућа подршка и помоћ других лица, заштита старих поверава се институцијама, тј. остварују право на смештај у установама, а капацитети установа све су мањи да збрину све оне којима је то и потребно.

Мали је број корисника МОП међу старим лицима, а већ дужи низ година присутан је тренд смањења; такође је мали број старих који користе право на једнократне новчане помоћи (28) или помоћи у натури (10). Један од разлога малог обима оствареног права на МОП и поред очигледног веома ниског материјалног статуса - сиромаштва које се граничи са бедом, јесу законске одредбе, попут обавезе издржавања од стране сродника који су и сами често на ивици егзистенције, низак износ нивоа социјалне сигурности који не оставља простор за «улазак» у право старим лицима са најнижом пензијом, и сл.

Током истраживања које смо спровели испитујући заинтересованост за оснивање службе за помоћ у кући, дошли смо до сазнања да је од новца, много потребнија подршка, «ситне» повремене услуге усклађене са потребама корисника и динамиком коју он сам захтева, у окружењу у коме живи.

11.1. Д е ф и н и с а њ е и д и ј а г н о з а п р о б л е м а

Проблеми популације старијих људи су бројни и комплексни (егзистенцијални - сиромаштво, здравствени - болест, психосоцијални - усамљеност, неинформисаност и неукост, и други). Стога, њихово решавање тражи различите приступе и умреженост услуга. Као своје кључне проблеме, сами издвајају следеће:

- сиромаштво,
- тешко здравствено стање и неадекватан приступ здравственим услугама,
- недовољна подршка старијима у средини у којој живе
- проблеми усамљености, изолације и маргинализације, неприхватања старијих људи у широј заједници, од породице или сродника (у драстичним случајевима до дискриминације).

11.2. З а к љ у ч ц и

Идентификовани су приоритетни проблеми :

1. Недоступност ванинституционалне социјалне и здравствене заштите свим угроженим категоријама старих лица на територији општине услед разуђености насеља, велике површине општине, као и болести, изолованости, смањене покретљивости, неповољне мреже линија јавног саобраћаја .
2. Материјална угроженост старих лица и организација, које пружају услуге (недостатак континуитета у постојећим услугама због недостатака финансија)
3. Социјална депривација још увек виталних, здравствено способних старих лица у сеоској средини

11.3. П р е п о р у к е

Стално унапређење ванинституционалних облика заштите старих лица кроз:

- Континуитет интегрисане социо-здравствене заштите помоћи и неге у кући старим лицима,
- Услуге дневног центра за стара лица
- Континуирано сензибилисање јавности и пропагирање волонтеризма.

За све то је неопходно обезбедити редован прилив и довољан обим финансијских средстава.

11.4. О п е р а т и в н и ц и љ е в и

11.4.1 О п е р а т и в н и ц и љ 1 – У с л у г е Д н е в н о г ц е н т р а з а с т а р а л и ц а

Услуга Дневног центра за стара лица намењена је старим хронично оболелим лицима у стању потпуне или делимичне зависности од помоћи других лица. Ова услуга реализује се у простору Геронтолошког центра - наменски грађеном и опремљеном простору радним данима у трајању од 8 сати дневно. Корисници услуге имају право на боравак, исхрану, здравствени надзор, окупациону терапију, физиотерапију, културно забавне активности и сл. Корисник дневног боравака партиципира у цени услуге према утврђеним критеријумима.

Кључни међуциљеви:

- смањење социјалне искључености старих хронично оболелих лица
- смањен број смештених старих лица у установу за 40%
- свакодневна здравствена нега корисника услуге
- очување потенцијала старих особа
- ефективнија и ефикаснија услуга („заштита“ породичног буџета смањењем трошкова смештаја и неге старих лица) .

11.4.2 Оперативни циљ 2 – Континуирано сензибилизације јавности и пропагирање волонтеризма

Мултисекторски тим за реализацију овог оперативног циља чине представници Општинске управе, Центра за социјални рад, Геронтолошког центра, Здравственог центра, локалних медија и невладиних организација. Тим ће сачинити План активности за сензибилизацију јавности којим ће се прецизирати начин и динамика сензибилизације (специјалне емисије на локалним медијима, организовање трибина, организовање састанака, постављања web страница на интернету, спровођење анкета итд.).

Кључни међуциљеви:

- Успостављен механизам за координисано деловање формирањем мултисекторског тима,
- Сачињен План активности за сензибилизацију јавности на крају трећег месеца прве године имплементације Стратегије,

12. Социјални приоритет 3 - Особе са инвалидитетом

У свету се сматра да у свакој популацији живи око 10% хендикепираних лица. Због протеклих ратова сматра се да их је у Србији око 12%. ОСИ, као и особе без инвалидитета, имају иста људска права, са тим што начин остваривања и права и потреба тих особа треба да се ускладе са њиховим специфичним тешкоћама не занемарујући њихове потенцијале. У циљу праћења реформских праваца и потреба особа са инвалидитетом локална самоуправа је препознала овај приоритет пре свега у смислу унапређења алтернативних облика решавања конкретних проблема особа са инвалидитетом.

Превазилажење модела у коме су особе са инвалидитетом од институција углавном добијале медицинску помоћ, а од породице „сакривање“, усмерено је ка томе да се особама са инвалидитетом врате и заштите њихова права, односно да се заштити и обезбеди остваривање њихових посебних потреба, и то:

- подизањем свести локалне средине о правима и потребама ових лица

- укључивањем лица са инвалидитетом у свакодневне животне токове
- оспособљавањем инвалидних лица за, колико год је то могуће „самосталан“ живот и рад
- активирањем локалне заједнице и оснаживањем њених капацитета у решавању проблема и питања њених грађана - особа са инвалидитетом.

Желимо да Општина Књажевац буде препознатљива у региону, која ће идентификовати и организовано радити на побољшању квалитета живота ОСИ и чланова њихових породица, а користећи социјални модел, као најсавременију методу у решавању права ОСИ.

Евиденција ОСИ је отежана јер релевантне институције имају евиденцију само оних ОСИ који остварују неки од облика здравствене или социјалне заштите. Такође је проблем у томе што удружења ОСИ имају евиденцију само о својим члановима, па како је чланство добровољног карактера, нису сви ОСИ чланови појединих удружења.

На територији општине Књажевац од организација које окупљају ОСИ, постоји једино МС Клуб-Књажевац. Заснована је на начелу мултиинвалидности јер поред оболелих од Мултипле Склерозе (МС), окупља особе са различитим врстама инвалидитета на територији општине Књажевац, које повезују заједничке потребе и интереси. Задатак му је побољшање квалитета живота тих особа кроз обезбеђивање неопходних лекова и ортопедских помагала својим члановима. Посредује при остваривању датих бенефиција, права на бањско лечење и рехабилитацију, повлашћену возњу као и других законом регулисаних права.

МС Клуб-Књажевац за сада има двадесеторо чланова, од којих су половина оболели од мултипле Склерозе. Просторије МС клуба се налазе у згради Центра за социјални рад „Др Михајло Ступар“. Просторије су опремљене захваљујући Министарству рада, запошљавања и социјалне политике.

Током 2011. године у Центру за социјални рад евидентирано је 456 корисника из групе ОСИ. Посматрано по старосним групама, број старијих лица чини више од половине укупног броја корисника из ове осетљиве групе (251). Одраслих је било 137, младих 29 и деце 39. Према родној припадности, у укупном броју, благу предност имају особе женског пола, док је њихова заступљеност најизраженија код старијих лица (160 ж, према 95м).

Према врсти, најчешће се ради о вишеструком инвалидитету и то код старијих особа. Телесни, интелектуални и сензорни, у односу на укупан број код старосних група, релативно је равномерно распоређен.

ОСИ су биле обухваћене мерама старатељске заштите и то 3 детета, двоје младих, 32 одрасла и 28 старијих. У установама социјалне заштите током године било су смештене 64 ОСИ: 32 одрасле, 28 старијих и по двоје деце и младих.

Треба напоменути да број лица није једнак збиру остварених права, зато што једно лице може током године остварити више облика заштите.

Код Центра за социјални рад ОСИ остварују права по основу Закона о социјалној заштити и обезбеђењу социјалне сигурности, и то: право на материјално обезбеђење, право на додатак за помоћ и негу другог лица, право на увећани додатак за помоћ и негу за особе код којих је процењено телесно оштећење од 100%, и право на смештај у установу социјалне заштите ако лице са инвалидитетом нема породицу или иста није у могућности да се о њему стара на адекватан начин. Породични закон прописује облике заштите који се тичу старатељске и породично-правне заштите лица свих старосних група, па у оквиру тога и ОСИ. По Одлуци о правима из социјалне заштите ОСИ са територије општине Књажевац остварују право једнократне помоћи и помоћи у натури.

По Закону о средњем образовању, по завршетку основне школе, деца са сметњама у развоју имају право да наставе образовање у средњој специјалној школи и оспособе се за одређена занимања према свом интересовању и способностима.

Сви облици заштите и услуге социјалног рада подједнако су доступни ОСИ као и свим грађанима.

12.1. Д е ф и н и с а њ е и д и ј а г н о з а п р о б л е м а

Сагледавајући расположиве податке, можемо рећи да:

- Не постоји јединствена евиденција ОСИ.
- Сви системи (локална самоуправа, предшколска установа, образовање, социјална заштита, здравствена заштита, невладин сектор, информисање) делују парцијално, свако из домена својих надлежности.
- Особе са инвалидитетом су недовољно видљиве - постоји само једно удружење ОСИ са малим бројем чланова
- Пасивност особа са инвалидитетом
- Низак ниво заступања и лобирања за права особа са инвалидитетом
- Постоји недовољан степен сензибилности средине за активно укључење особа са инвалидитеом (у процесу образовања, запошљавања, социјалне интеграције).

12.2. З а к љ у ч ц и

Полазећи од принципа поштовања достојанства односно недискриминације као и једнаких могућности и права ОСИ да утичу на сопствене животе, а са друге стране недовољног удружавања и предрасуда око инклузије и свеопште социјализације, потребно је ставити акценат на стварању услова у локалној средини у којој влада начело једнаких могућности за све.

12.3. П р е п о р у к е

- Континуиране промоције једнаких могућности и једнаких права особа са инвалидитетом
- редовно информисање ОСИ о постојећим услугама институција и организација
- стварање услова и уклањање физичких баријера (постављање рампи намењених ОСИ у свим јавним установама)
- стварање нових ванинституционалних социјалних услуга у складу са потребама особа са инвалидитетом
- стварање услова за оснивање удружења и њихово повезивање на регионалном нивоу
- успостављање адекватне базе података ОСИ

- интегрисано и координирано деловање свих релевантних система који треба да допринесу унапређењу положаја особа са инвалидитетом.

12.4. Оперативни циљеви

12.4.1. Оперативни циљ 1. – Подизање нивоа свести чланова локалне заједнице и самих ОСИ

У циљу подизања нивоа свести чланова локалне заједнице и самих особа са инвалидитетом о правима, проблемима и потенцијалу ОСИ потребно је формирати тим који ће се састојати од представника локалне самоуправе, организација ОСИ, Центра за социјални рад, Здравственог центра и локалних медија као заинтересованих страна у реализацији овог оперативног циља.

Тим ће бити задужен за израду програма рада и израду предлога пројеката за реализацију активности из програма. Путем разних трибина, семинара, специјалних емисија на локалним радио и ТВ станицама, постављањем веб страница на локалним сајтовима, тим ће пренети поруку да су ОСИ грађани са истим правима и обавезама као и остали грађани. Циљне групе су читава локална заједница али и особе са инвалидитетом.

Питање положаја особа са инвалидитетом уградити у опште развојне планове уз изградњу институционалног оквира и операционализацију мултисекторске и мултиресорне сарадње на активностима планирања и праћења политика у овој области

Кључни међуциљеви:

- Успостављен механизам за координисано деловање формирањем мултисекторског тима
- Сачињен План активности за сензибилизацију јавности на крају трећег месеца прве године имплементације Стратегије

12.4.2. Оперативни циљ 2 – Служба персоналне асистенције

У циљу пружања помоћи особама са инвалидитетом у свакодневном животу потребно је увести нову услугу - службу персоналне асистенције. Изменом општинске Одлуке о правима из области социјалне заштите уводи се нова услуга - служба персоналне асистенције. Одлуком ће се прецизирати да се ти послови поверавају конкурсом удружењу грађана или предузетнику уз саветодавну улогу Центра за социјални рад. Улога Центра за социјални рад је да спроведе конкурс за избор кандидата за пружаоца услуге, да изврши избор кандидата за персоналне асистенте. Центар за социјални рад и Здравствени центар ће извршити обуку персоналних асистената у сарадњи са изабраним пружаоцем услуге. Центар за социјални

рад у сарадњи са удружењем особа са инвалидитетом утврдиће критеријуме за избор лица која ће користити услугу. Саветодавну услугу пружаоцу услуге током читавог периода рада пружаће Центар за социјални рад и Здравствени центар.

Одлуком о правима из области социјалне заштите утврђује се обавеза партиципације корисника у зависности од степена инвалидности и материјалног статуса корисника.

Кључни међуциљеви:

- Уведен принцип плурализма пружалаца услуга
- Нова ванинституционална услуга у складу са потребама особа са инвалидитетом
- Едуковано 10 лица који ће пружати услуге персоналних асистената
- 20 особа са инвалидитетом редовно користи услуге службе персоналне асистенције

12.4.3. Оперативни циљ 3 – Приступачност јавним институцијама ОСИ

Овај циљ се односи на побољшање приступачности ОСИ јавним установама уз уклањање архитектонских баријера и олакшано кретање ОСИ у граду. Реализатор овог циља је ЈП „Дирекција за развој“ Књажевац. Учињен је први корак у отклањању архитектонских баријера уклањањем архитектонских баријера на главној улици у граду 2006. године. Предстоји побољшање приступачности јавним зградама.

Кључни међуциљеви:

- до краја 2015. године у 80% јавних објеката у граду уклоњене архитектонске баријере.
- Створене једнаке могућности за све грађане у погледу кретања и приступа јавним објектима.
- Побољшати квалитет живота особа са инвалидитетом стварањем могућности за слободан избор услова и начина живота у изабраном окружењу.

13. Социјални приоритет 3 - Жртве насиља

У 2011. години евидентирано је насиље у 14 породица, у којима је било укупно 16 жртава, од чега 9 жена и 7 мушкараца. Међу жртвама било је: 7 деце, 1 младо, 6 одраслих и 2 старије особе.

Физичко насиље трпело је 9 особа (4 мушкараца и 5 жена), сексуално насиље вршено је над 3 женске деце, психички су злостављана 3 мушкарца и једна жена.

Физичко и психичко насиље вршено је у 13 случајева у оквиру породице, а у три случаја,

сексуално насиље одвијало се на другом месту.

Насиље је пријављивано од стране члана породице(6), полиције(3), саме жртве(7). Поступке за заштиту није покретао Центар по службеној дужности, али је након заједничког рада свих актера (полиције, Центра, Здравственог центра), насиље престајало.

Насилници су злостављали лица из најближег окружења: оца, децу, друге чланове породице (супругу) или крвне сроднике. Код сексуалног злостављања жртва је била неко други, ван породице.

Када је насиље над децом у питању, поред деце која су била изложена насиљу, као сведоци насиља, регистровано је 12 деце. Због трауматског доживљаја, двоје деце је на препоруку Центра укључено у психолошки третман, јер су последице код ове деце далекосежне и остављају трајне последице уколико изостане стручна помоћ..

Дефиниција проблема насиља у породици, условљена је бројним факторима. Основни фактор са којим се срећемо приликом анализе ове врсте проблема је, пре свега, некоординисани рад релевантних институција и организација које су својим уско стручним радом блиско везане за ову проблематику. Горе поменути разлог доводи нас у ситуацију да не постоји јединствена база података о насиљу (сви облици) у општини Књажевац. Разлике настају првенствено због различитих законских норми које се примењују у овим случајевима (нпр. кривични Закон, породични Закон и др.). Релевантне институције нису повезане, тако да је јако тешко дефинисати ширину и тежину проблема насиља над женама.

Други фактор насиља је, пре свега, патријархална културна традиција и померање прага толеранције. Такође ови фактори утичу на то да се породично насиље сматра властитом срамотом или пак пролазном кризом, док за многе друге облике насиља (нпр. вршњачко насиље) не постоји јасна свест о потреби јавне осуде и свим шететним последицама.

Насиље у породици још увек је затворено у кругу породице и сматра се "приватном ствари". Горе поменути фактори доводе до тога да велики број случајева насиља остаје непријављен ни једној институцији. Промена свести у локалној заједници о насиљу као и оснаживање жртава насиља, би били почетни кораци у препознавању, превенцији и решавању овог проблема.

Трећи фактор представљају и предрасуде које су настале у окружењу о насиљу уопште, а које су утицале на ставове професионалаца у институцијама, од којих зависи да ли ће и на који начин они реаговати, као и могућност жртве насиља да оствари своја права. Висок проценат непријављених дела најчешће је узрокован сумњом и неповерењем у ефикасне мере заштите које очекују од институција и организација. Едукацијом стручњака и волонтера који се баве овом проблематиком (запослени и стручњаци ЦСР, судство, полиција, медицински центар, невладине организације, школе и медији) са циљем подизања њихове компетентности, подигао би се ниво поверења код жртава насиља и превентивно деловало на целокупну заједницу.

За смањивање овог проблема, нужна је акција која ће осмишљено повезати примену закона са сензибилизацијом и променом свести, са променом односа жртава према насиљу, са променама односа професионалаца различитих профила према насиљу, те са променом политике медија када је реч о овој појави.

13.1. Д е ф и н и с а њ е и д и ј а г н о з а п р о б л е м а

На основу претходне анализе уочени су следећи проблеми:

1. Непостојање координације у раду различитих институција

Институције и организације које се у општини Књажевац баве овом проблематиком у оквиру своји редовних и/или ванредних активности међусобно сарађују од случаја до случаја. У зависности од тога коме се жртва насиља прво обрати и од тога ко први реагује на пријаву насиља, случајеви се категоризују на разне начине. Тако се на пример МУП у свом раду, свакодневно шамарање жене у кући, свађу и избацивање на улицу категорише као „узнемиравање јавног реда и мира“, а напад на лице и наношење тешких телесних и по живот опасних повреда свртсава под законске оквири Кривичног закона покушаја убиства са намером. Сличних примера имамо и у другим институцијама као што су Здравствени центар, Општински суд, невладине организације, школе и ЦСР. Недостатак координације свих заинтересованих страна у локалној заједници се може превазићи бољом координацијом поменутих институција и организација, формирањем међусекторског тима који ће бити сачињен од стручњака запослених у горе поменутих институцијама и организацијама. Овакво међусекторско умрежавање и повезивање омогућиће ефикаснију акцију чији би крајњи резултати имали много више ефеката (нпр. сузбијање појаве насиља, примену одговарајућих закона итд.)

2. Недостатак адекватне базе података о жртвама насиља

Прва препрека на коју се наишло приликом израде ове стратегије је недостатак/неадекватна база података о жртвама насиља. Јако је тешко рећи да ли је број жртава насиља који је добијен од стране МУП-а, ЦСР-а, Суда и других релевантних органа тачан, да ли се ту ради о понављању истих имена или су оне жтве које су евидентирани од стране ЦСР потпуно различите од жртава које под том категоријом води МУП. Формирање базе података на основу информација добијених од стране горе поменутог међусекторског тима у будућем периоду требао би да садржи много релевантније податке као што су подаци о жртви и насилнику, облику насиља, правном поступку покренутом у појединачном случају и друге податке који ће допринети сагледавању етиологије и феноменологије појаве и праћењу праксе примене постојећих релевантних закона. На овај начин се може доћи до релевантнијих података и приступити истраживању у вези ове појаве на територији општине Књажевац.

3. Несензибилисаност професионалних служби различитих профила према насиљу

Организовањем серије едукативних радионица, на теме релевантне за сузбијање насиља и примену одговарајућих законских регулатива, намењених стручњацима и волонтерима који се баве овом проблематиком (запослени стручњаци у ЦСР, МУП, судству, медицинском центру, медијима, невладиним организацијама) са циљем подизања њихове компетентности, да адекватно и правовремено реагују и препознају овај проблем, ојачаће се њихови капацитети и изградити добра полазна основа за решавање овог проблема.

4. Непостојање организоване службе која нуди помоћ и подршку

Формирање Центра за акцију против насиља (инфо центар/саветовалиште/СОС телефон) у оквиру постојећег Саветовалишта за брак и породицу у ЦСР-у у оквиру кога би се пружала ефикасна (конкретна) помоћ и подршка жртвама насиља у виду правних савета и психолошког саветовања, евентуалних интервенција у кризи, упућивање у друге установе

(Здравствени центар, суд, МУП или регионалну сигурну кућу), тј. одређене службе у оквиру тих установа, које би жртви могле пружити и другу врсту помоћи. У оквиру центра постојала би и СОС линија која би помогла жртвама насиља не само пружањем ефикасне помоћи већ и превентивним радом, оснаживала их да пријаве насиље које трпе и у многоме променила ставове жртава који су за сада распрострањени у овом делу Србије. Овај центар би такође имао своје мобилне тимове за рад на терену, с обзиром на то да је овај проблем распрострањен и у околним сеоским насељима који су у општини Књажевац великобројни. У оквиру овог Центра, поред стручњака ЦСР-а, активно би учествовала и група волонтера, који би пружиле неопходну психолошку подршку жртвама насиља које би се обраћале Центру.

5. Недостатак превентивних програма

Сви горе поменути приоритети би својом реализацијом увелико допринели превентивном програму спорењавања насиља. Најефикаснији начин превентивног деловања на овај проблем сигурно би била јавна кампања за јачање свести локалне заједнице о овом проблему. Информисање јавности о појави свих врста насиља и постојећим законским одредбама на ову тему, утицало би се на промену свести како шире локалне заједнице тако и самих починиоца/жртава насиља и сигурно имале превентивни карактер. Превентивни програми који се могу увести а који би у многоме саградили једну здраву основу за развој друштва су и наравно и млади / деца. Укључивање стручњака у рад школа, кроз часове грађанског васпитања, веронауке и разредних часова у мањим групама омогућила би се превентива у више праваца, не само за будуће генерације које се могу наћи у улози починиоца / жртве, већ и оснаживању / подстицању жртава које трпе насиље у њиховом окружењу да насиље првенствено препознају и пријаве надлежним службама.

13.2. З а к љ у ч ц и

Анализом проблема и фактора који на стварање проблема утичу, указују на потребу његовог решавања кроз активности превентивног деловања на проблем, појединачно или групно путем: оснаживања за превазилажење кризних ситуација, суочавања и активног односа према проблему/понашању са циљем позитивне промене која умањује/отклања узроке или одржава достигнуто оптимално функционисање у границама прихватљивог.

У постизању овог циља неопходно је:

- Координисати рад различитих институција у циљу смањења насиља и формирање адекватне базе података о жртвама насиља
- Организовање службе за помоћ и подршку жртвама насиља
- Јавна кампања за превенцију насиља и подршку.

13.3. П р е п о р у к е

Препоруке стратегије социјалне политике општине Књажевац у домену решавања проблема жртава насиља је у успостављању превентивних услуга и механизма сарадње релевантних институција у општини Књажевац, које се баве овом проблематиком.

13.4. Оперативни циљеви

13.4.1. Оперативни циљ 1 – Координисани рад различитих институција за смањење насиља

Један од начина за решавање проблема некоординисаног рада институција и органа је формирање тима. Формирање оваквог међусекторског тима који ће бити сачињен од стручњака запослених у релевантним организацијама допринеће бољој умрежености заинтересованих страна, зарад бољег искоришћења постојећих појединачних капацитета, избегавања дуплирања послова и омогућиће ефикаснију акцију чији би крајњи резултати имали много више ефеката (нпр. сузбијање појаве насиља, примену одговарајућих закона итд.)

13.4.2. Оперативни циљ 2 – Организовање службе за помоћ и подршку

У оквиру Центра за социјални рад и постојећег Саветовалишта за брак и породицу неопходно је формирати и Центар за акцију, чија би основна улога била уско везана за жртве насиља. Центар би у свом склопу нудио више начина и могућности за рад са жртвама насиља и то кроз рад стручних служби и едукованих волонтера, кроз рад мобилних тимова на терену и отварањем СОС телефонске линије. Овако формиран и организован Центар оснажио би особе које трпе насиље да исто и пријаве јер могу бити сигурне да између њих и насилника стоји добро организован систем помоћи и подршке.

13.4.3. Оперативни циљ 3 – Јавна кампања за превенцију насиља и подршку

Низак ниво друштвене свести о величини и значају самог проблема, (лоша информисаност и просвећеност становништва) најбоље се могу превазићи јавном кампањом. Остваривањем овог циља подигла би се свест грађана о проблему и информисаност са циљем препознавања проблема који се у њиховом окружењу јављају, путем свеобухватне медијске кампање. На овај начин би се и превентивно деловало на свест грађана. Првенствено укључивањем деце из основних школа, као једне од циљних група, у саму кампању, ова превентивна мера имала би и свој дугорочни карактер.

14. Аранжман за реализацију Стратегије

Имплементација Стратегије обезбеђујемо се на основу следеће организационе структуре:

1. Председник општине и ОКОСП, као саветодавно тело Председника општине имају одговорност за:

- обезбеђивање услова за примену Стратегије
- иницирање и реализацију ревидирања Стратегије на основу спроведене годишње реализације Акционих планова
- годишње извештавање Скупштине општине о резултатима финансираних пројеката.
- константно извештавање корисника и грађана општине о стању и квалитету услуга, утврђених акционим плановима у оквиру Стратегије.
- Праћење и оцењивање активности и резултата пројеката
- Прикупљање и дистрибуирање информација о изворима средстава за примену стратегије од Републичких институција, међународних развојних партнера, локалних извора
- Помоћ при планирању метода мониторинга и евалуације.

Основна средства и технике у извештавању су писана саопштења, штампане публикације-билтени са прегледом остварених резултата по пројектима утврђених услуга и јавни наступи, гостовања тима за мониторинг и евалуацију на локалној радио и телевизији.

2. Комисија за спровођење конкурса за наручивање услуга из области социјалне политике

Комисија за спровођење конкурса задужена је за припрему и реализацију конкурса. Комисију именује Председник општине на предлог ОКОСП-а. Чланови комисије су два представника локалне самоуправе, пет представника ОКОСП-а и два представника корисника. Комисија спроводи поступак наручивања услуге у складу са Одлуком о начину финансирања пројеката из области социјалне политике. Одлуком се уређују критеријуми, услови, начин и поступак финансирања пројеката и усваја је Скупштина Општине.

3. Одељење Општинске управе надлежно за област социјалне политике

Одељење надлежно за област социјалне политике обавља административно техничке послове и пружа помоћ ОКОСП-у и Комисији за спровођење конкурса.

15. Праћење и евалуација

Праћење и евалуација се односе на:

1. Праћење имплементације Стратегије, односно реализације активности. Врши се у циљу спровођења активности у складу са акционим плановима.
2. Праћење исхода активности - Врши се у циљу утврђивања ефикасности и ефективности активности.
3. Евалуација напретка у остварењу сврхе и циљева Стратегије кроз реализоване

активности

4. Евалуација утицаја Стратегије на побољшање живота корисника и грађана уопште

Праћење и евалуација су инструмент за ревидирање Стратегије и доношење одлука које из ње проистичу. Задужен за праћење и евалуацију је ОКОСП.

16. Ресурси

Доступност ресурса и њихово ефективно коришћење ће довести до достизања дефинисане визије. Већина ресурса из партнерских организација и институција већ је стављена у службу пружања јавних услуга. Партнери ће обезбедити најбоље могуће услуге користећи постојеће, али и обезбеђивањем додатних ресурса. Ово показује да институције и организације раде у партнерству, користећи све расположиве ресурсе да би постигли заједничке циљеве. Стратешки план за социјалну политику биће основни алат који ће нам помоћи да идентификујемо и обезбедимо додатне ресурсе и финансије за остварење циљева коју су дефинисани.

Уопштено посматрајући ситуацију у Општини, постојећи ресурси су добро сагледани и стављени у функцију.

Важни ресурси Општине Књажевац су:

- Установе социјалне заштите:
- Центар за социјални рад „ Др Михајло Ступар"
- Геронтолошки центар
- Завод за васпитање деце и омладине
- Здравствени центар
- Агенција за развој општине Књажевац
- Основне школе општине
- Средње школе општине
- Предшколска установа
- Национална служба за запошљавање
- НВО, Удружења грађана
- Јавна предузећа
- Приватна предузећа
- Самосталне радње

17. Акциони план

Социјални приоритет 1 - Деца и омладина				
Оперативни циљ 1	Омладински центар			
Активност	Оквирни почетак	Начин финансирања	Тело задужено за имплементацију	Индикатори учинка
Доношење Одлуке о оснивању Омладинског Центра (ОЦ)	2014	Локална самоуправа	Локална самоуправа	Регулисан правни оквир за формирање ОЦ и његова регистрација, Донета Одлука о буџету општине, која преузима обавезе плаћања закупа (или куповине простора) и дела трошкова програмских активности ОЦ
Обезбеђивање простора и инфраструктуре који су у функцији Омладинског центра	2014	Локална самоуправа	Локална самоуправа, Канцеларија за младе	Обезбеђен и адаптиран простор за рад ОЦ (иницијални простор-две канцеларије, вишенаменска сала, мултимедијална радионица, омладински клуб)
Техничко опремање Омладинског Центра	2014-2015	Министарство за омладину и спорт, Министарство рада и социјалне политике, Локална самоуправа	Локална самоуправа, Канцеларија за младе	Уређен и технички опремљен простор ОЦ
Дефинисање структуре и програма рада Омладинског центра	2015		Локална самоуправа, Канцеларија за младе, ОЦ	Изабране области и програми који ће се реализовати кроз рад ОЦ, Дефинисани приоритетни програми за период од 12 месеци
Обезбеђивање финансијске подршке за иницијативе младих и рад ОЦ	2015	Локална самоуправа, донаторска средства, пројектно финансирање		Канцеларија за младе, ОЦАплицирано са најмање шест пројеката код донатора из земље и иностранства

Даљи рад ОЦ на основу препорука из извештаја	2015-2018	Локална самоуправа, други донатори, сопствени приходи	ОЦ	Реализација активности ОЦ по програму
Достављање резултата и препорука истраживања релевантним институцијама	2015-2018			ОЦДостављени извештаји и препоруке свим релевантним институцијама
Оперативни циљ 2 Оснивање Центра за радно ангажовање младих				
Активност	Оквирни почетак	Начин финансирања	Тело задужено за имплементацију	Индикатори учинка
Доношење Одлуке о оснивању Центра за радно ангажовање младих (ЦРАМ)	2013	Локална самоуправа	Локална самоуправа, Канцеларија за младе, Агенција за развој	Регулисан правни оквир за формирање ЦРАМ и његова регистрација, Донета Одлука о буџету општине, која преузима обавезе плаћања закупа (или куповине простора) и дела трошкова програмских активности ЦРАМ
Обезбеђивање простора и инфраструктуре који су у функцији ЦРАМ	2013	Локална самоуправа	Локална самоуправа, Канцеларија за младе	Обезбеђен и адаптиран простор за рад ЦРАМ
Техничко опремање ЦРАМ	2013	Министарство за омладину и спорт, Министарство рада и социјалне политике, Локална самоуправа, УСАИД	Локална самоуправа, Канцеларија за младе	Уређен и технички опремљен простор ЦРАМ
Дефинисање структуре и програма рада ЦРАМ	2013		Локална самоуправа, Канцеларија за младе, ЦРАМ	Изабране области и програми који ће се реализовати кроз рад ЦРАМ, Дефинисани приоритетни програми за период од 12 месеци
Обезбеђивање финансијске подршке за иницијативе младих и рад ЦРАМ	2013	Локална самоуправа, донаторска средства, пројектно финансирање		Канцеларија за младе, ЦРАМ, Агенција за развојАплицирано са најмање шест пројеката код донатора из земље и иностранства

Даљи рад ЦРАМ на основу препорука из извештаја	2013-2018	Локална самоуправа, други донатори, сопствени приходи	ЦРАМ	Реализација активности ЦРАМ по програму
Достављање резултата и препорука истраживања релевантним институцијама	2013-2018			ЦРАМДостављени извештаји и препоруке свим релевантним институцијама
Оперативни циљ 3	Прихватилиште и Прихватна станица за децу и омладину у ризику			
Активност	Оквирни почетак	Начин финансирања	Тело задужено за имплементацију	Индикатори учинка
Формирање Тима за израду и реализацију програмских активности Прихватне станице и Прихватилишта за децу и младе	2013-2014		ОКОСП и Завод за васпитање деце и омладине	Решење
Регулисање правног статуса Прихватне станице и Прихватилишта у складу са Законом о социјалној заштити и обезбеђивању социјалне сигурности грађана.	2013-2014		Завод за васпитање деце и омладине	Решење о регистрацији за обављање послова прихватилишта и прихватне станице
Адаптација простора	2013-2014	Локална самоуправа, други донатори, сопствени приходи	Завод за васпитање деце и омладине	Фотографије, рачуни
Програм рада Прихватне станице и Прихватилишта за децу и младе	2013-2014	Локална самоуправа, други донатори, сопствени приходи	Завод за васпитање деце и омладине	Усвојен програм рада
Презентација нове врсте услуга	2013-2014	Локална самоуправа, други донатори, сопствени приходи	ОКОСП, Завод за васпитање деце и омладине	Број специјалних емисија на РТВ, број прилога на РТВ
Израда јединствене базе података за евидентирање потенцијалних корисника, и за праћење корисника	2013-2014	Локална самоуправа, други донатори, сопствени приходи	ОКОСП у сарадњи са Центром за социјални рад и Заводом	База података која обухвата податке из Књажевца, Зајечара, Бољевца и Соко Бање

услуга у сарадњи са Центрима за социјални рад Књажевац, Зајечар, Бољевац, Соко Бања				
Оперативни циљ 4	Организовање продуженог боравака за ученике путнике у основним школама			
Активност	Оквирни почетак	Начин финансирања	Тело задужено за имплементацију	Индикатори учинка
Формирање стручног већа за продужени боравак, израда програма рада и распореда рада наставника ангажованих за рад у продуженом боравку	2013		ОШ "Каплар", ОШ "Вук Караџић", ОШ "Дубрава"	Формирано стручно веће за продужени боравак, усвојен програм рада продужен боравак и распоред рада наставника у боравку
Усвајање одлуке о избору просторије која ће се користити за продужени боравак	2013		Школа	Усвојена одлука о намени просторије у школи за продужени боравак
Опремање просторије	2013	Министарство, донатори, Локална самоуправа		Просторија опремљена намештајем (столови, столице, полице, ормарићи, софа за седење), наставним средствима (табла, рачунар, штампач, звучници) и декоративним стварима (венетијанери, слике, light show), друштвеним и дидактичким играма
Информисање ученика путника и њихових родитеља о могућностима коришћења продуженог боравака у школама	2013		Школа	Прочитано обавештење у школи, одељењске старешине ученика путника информисане, одржани родитељски састанци са родитељима ученика путника, формиран списак ученика заинтересованих за редовно коришћење продуженог боравака
Информисање јавности о побољшањима услова школовања у основним школама	2013		Школа у сарадњи са локалним медијима	Гостовања директора на локалним радио и ТВ станицама

Реализација редовних активности током наставних дана у продуженом боравку (боравак ван наставе у оквиру школе под надзором наставника, помоћ у учењу од стране наставника, конструктивно дружење ван наставе у оквиру школе)	2013-2018		Школа	Број ученика који редовно/повремено користе пр. Бор., успех у учењу ученика путника, задовољство боравком у школи ученика путника, број изостанака уч. Путника због болести
Реализација повремених активности током наставних дана или ван термина рада у продуженом боравку (организовање славља, рођендана и дружења, приредби, трибина, предавања и сл.)	2013-2018		Школа	Број ученика који повремено користе пр. Бор. ван термина рада, број организованих славља и сл. ученика путника, задовољство дружењем у школи ученика путника
Оперативни циљ 5 Неформално образовање младих				
Активност	Оквирни почетак	Начин финансирања	Тело задужено за имплементацију	Индикатори учинка
Континуирано подржавати спровођење програме бизнис симулација у школама (ученичке компаније) Програм достигнућа младих	2013-2018		КЗМ, Средње школе	Број укључених ученика и наставника Број школа укључен у програм Број ученичких компанија формираних
Промоција резултата омладинског предузетништва и ученичких компанија у локалној заједници	2013-2018		КЗМ, Средње школе	Број и врста промоције које су организоване Видљивост у локалној заједници (посећеност промоција, присуство у медијима)
Организоване посете успешним компанијама ученика четвртих разреда средњих школа	2013-2018		КЗМ, средње школе, приватни сектор, јавна предузећа	Број и врста промоције које су организоване Видљивост у локалној заједници (посећеност промоција, присуство у медијима)

Обуке из вештине комуникације, тимског рада, планирања, решавања проблема, управљања те других вештина важних за обављање различитих послова	2013-2018		КЗМ, НВО, Формалне и неформалне образовне институције(тренинг центри)	Број обука на годишњем нивоу Број обука по полазнику, број учесника по полу, обрађене теме на обукама, број обука на годишњем нивоу
Обуке из основа бизниса и пословних компетенција	2013-2018		КЗМ, НВО, Формалне и неформалне образовне институције(тренинг центри)	Број обука на годишњем нивоу Број обука по полазнику, број учесника по полу, обрађене теме на обукама, број обука на годишњем нивоу
Социјални приоритет 2 - Стара лица				
Оперативни циљ 1	Услуге Дневног центра за стара лица			
Активност	Оквирни почетак	Начин финансирања	Тело задужено за имплементацију	Индикатори учинка
Утврђивање критеријума за коришћење услуга дневног центра за стара лица	2014-2015		Општинска управа, геронтолошки центар, Центар за социјални рад	Дефинисани критеријуми за коришћење Дневног центра за стара лица
Пружање услуга дневног центра	2015-2018	Партиципација корисника у цени услуге	Центар за социјални рад	15 старих лица користи услуге Дневног центра
Оперативни циљ 2	Континуирано сензибилисање јавности и пропагирање волонтеризма			
Активност	Оквирни почетак	Начин финансирања	Тело задужено за имплементацију	Индикатори учинка
Формирање тима за реализацију	2014-2015		Општинска управа, Геронтолошки центар, Центар за социјални рад, локални медији, Здравствени центар, невладине организације	Формиран је тим од напред наведених представника
Израда Плана активности за сензибилизацију јавности и пилот пројекта	2014-2015		Тим за реализацију	Усвојен програм рада
Постављање касица за стара лица у пошти и три веће самоуслуге у граду	2014-2015		Тим за реализацију	Постављене 4 касице
Реализација програма	2014-2015		Тим за реализацију	Крајња евалуација циљних група
Социјални приоритет 3 - Особе са инвалидитетом				
Оперативни циљ 1	Подизање нивоа свести чланова локалне заједнице и ОСИ			
Активност	Оквирни почетак	Начин финансирања	Тело задужено за имплементацију	Индикатори учинка

Формирање тима за реализацију	2013-2014		Локална самоуправа, организација ОСИ, Центар за социјални рад, локални медији, Здравствени центар	Формиран је тим од напред наведених представника
Израда програма и пилот пројекта	2013-2014		Тим за реализацију	Усвојен програм рада
Реализација програма	2013-2014		Тим за реализацију	почетна евалуација циљних група(кроз анкету и интервју) број одржаних састанака тима број одржаних семинара број одржаних трибина број одржаних емисија на медијима број web страница на локалним сајтовима број штампаних материјала (флајери, публикације...) крајња евалуација циљних група број реализованих пројеката
Оперативни циљ 2				
Служба персоналне асистенције				
Активност	Оквирни почетак	Начин финансирања	Тело задужено за имплементацију	Индикатори учинка
Измена општинске одлуке о правима из области социјалне заштите	2015-2016	Локална самоуправа	Локална самоуправа	Усвојена одлука
Конкурс за пружаоца услуге персоналне асистенције	2015-2016	Локална самоуправа	Локална самоуправа	Сprovedен поступак конкурса за избор пружаоца услуге
Израда програма рада Службе	2015-2016	Локална самоуправа	Служба за персоналну асистенцију у партнерству са Центром за социјални рад и Здравственим центром	Урађен програм
Избор максимум 10 асистената	2015-2016		НВО у партнерству са ЦЗСР	Извршен избор асистената

Избор 20 приоритетних корисника услуга	2015-2016		Служба за персоналну асистенцију у партнерству са Центром за социјални рад и Здравственим центром	Изабрано 20 корисника по утврђеном критеријуму
Потписивање уговора са корисницима и уговорима са персоналним асистентима	2015-2016		НВО у партнерству са ЦЗСР	Потписани уговори са 10 персоналних асистената и 20 најприоритетнијих корисника, до краја осмог месеца
Едукација 10 асистената	2015-2016	Локална самоуправа, партиципација корисника, пројектно финансирање	НВО у партнерству са ЦЗСР	Извршена едукација
Пружање услуге персоналне асистенције за 20 приоритетно изабраних корисника - фаза 1	2015-2016	Локална самоуправа, партиципација корисника, пројектно финансирање	Служба за персоналну асистенцију	Број сати пружања услуге, задовољство корисника услуга, број нових захтева за персоналну асистенцију
Пружање услуге персоналне асистенције за 20 приоритетно изабраних корисника - фаза 2	2015-2016	Локална самоуправа, партиципација корисника, пројектно финансирање	Служба за персоналну асистенцију	Евалуација 1 фазе, проценат учешћа корисника у трошковима, број сати пружања услуге, задовољство корисника услуга, финална евалуација
Ревидирање програма рада службе за имплементацију у наредном периоду	2016-2017	Локална самоуправа, партиципација корисника, пројектно финансирање	Служба за персоналну асистенцију	Ревидиран програм рада
Имплементација ревидираног програма	2016-2018	Локална самоуправа, партиципација корисника, пројектно финансирање	Служба за персоналну асистенцију	Број сати пружања услуге, задовољство корисника услуга, број нових захтева за персоналну асистенцију
Оперативни циљ 3 Приступачност јавним институцијама ОСИ				
Активност	Оквирни почетак	Начин финансирања	Тело задужено за имплементацију	Индикатори учинка
Идентификација јавних објеката који немају адекватан приступ	2013-2014	Дирекција за урбанизам	ООСИ, ЛС, Дирекција за урбанизам	Идентификовани јавни објекти

Израда Главних пројеката за адаптацију објеката	2014-2015	ЛС	Дирекција за урбанизам, ЛС	Урађен урбанистички план
Реализација Главних пројеката адаптације за 5 јавних објекта у граду-фаза 1	2015-2016	Локална самоуправа, донатори	Дирекција за урбанизам	5 објеката којима је омогућен приступ ОСИ
Реализација Главних пројеката адаптације за 5 јавних објекта у граду-фаза 2	2016-2017	Локална самоуправа, донатори	Дирекција за урбанизам	5 објеката којима је омогућен приступ ОСИ
Реализација Главних пројеката адаптације за остале јавне објекте у граду-фаза 3	2017-2018	Локална самоуправа, донатори	Дирекција за урбанизам	90% јавних објеката доступно ОСИ до краја 2018
Социјални приоритет 4 - Жртве насиља				
Оперативни циљ 1	Координисани рад различитих институција за смањење насиља			
Активност	Оквирни почетак	Начин финансирања	Тело задужено за имплементацију	Индикатори учинка
Одржавање радионица на тему - Примена законских регулатива које се тичу насиља	2016-2017	Локална самоуправа, донатори, министарства	ОКОСП	Одржана 2 тренинга за представнике СУП, Суд, НВО, ЦСР, Здравствени центар, медији, одбор за родну равноправност, Најмање 15 учесника семинара присутних на семинару, Почетна и крајња евалуација учесника семинара
Иницијални састанак релевантних институција	2016-2017		ОКОСП	Одржан иницијални састанак са представницима СУП, Суд, НВО, ЦСР, Здравствени центар, медији, одбор за родну равноправност
Потписивање протокола о сарадњи	2016-2017		ОКОСП	Потписан протокол о сарадњи са представницима СУП, Суд, НВО, ЦСР, Здравствени центар, медији
Формирање координационог тела	2016-2017		ОКОСП	Формирано тело за координацију
Формирање заједничких критеријума за евидентирање случајева насиља	2016-2017		Координационо тело	Одређени прецизни критеријуми за евидентирање случајева насиља у породици
Успостављање процедура за комуникацију	2016-2017	Локална самоуправа, донатори, министарства	Координационо тело	Број месечних састанака координационог тела

Формирање базе података о жртвама насиља	2016-2017	Локална самоуправа, донатори, министарства	Координационо тело	Креирана база података о жртвама насиља
Оперативни циљ 2 Организовање службе за помоћ и подршку				
Активност	Оквирни почетак	Начин финансирања	Тело задужено за имплементацију	Индикатори учинка
Тренинг за стручне службе на тему насиља	2016-2018	Локална самоуправа, донатори, министарства	Локална самоуправа, ЦЗСР	Одржана 2 тренинга за сензибилисање стручних служби и волонтера у оквиру институција-организација, 30 присутних чланова стручних служби и волонтера
Избор волонтера	2016-2018	Локална самоуправа, донатори, министарства	Локална самоуправа, ЦЗСР	Изабрано најмање 5 волонтера за рад у Центру за акцију
Едукација волонтера	2016-2018	Локална самоуправа, донатори, министарства	Локална самоуправа, ЦЗСР	Одржана едукација најмање 5 волонтера за рад на СОС телефону
Формирање и опремање Центра за акцију против насиља	2016-2018	Локална самоуправа, донатори, министарства	Локална самоуправа, ЦЗСР	Опремљен и функционалан Центар за акцију против насиља
Одређивање процедура и правила рада Центра за акцију	2016-2018	Локална самоуправа, донатори, министарства	Локална самоуправа, ЦЗСР	Усвојен правилник о раду Центра за акцију
Формирање стручног тима за рад у Центру за акцију	2016-2018	Локална самоуправа, донатори, министарства	Локална самоуправа, ЦЗСР	Оформљен стручни тим од правника, психолога, социјални радник
Формирање мобилног тима у оквиру Центра за акцију	2016-2018	Локална самоуправа, донатори, министарства	Локална самоуправа, ЦЗСР	Оформљен мобилни тим од представника 1 представника ЦЗСР 1 представника Здравственог центра и 1 представника МУП-а
Одређивање процедура и правила рада мобилног тима	2016-2018	Локална самоуправа, донатори, министарства	Локална самоуправа, ЦЗСР	Одређене процедуре и правила рада мобилног тима

Рад Центра за акцију	2016-2018	Локална самоуправа, донатори, министарства	Локална самоуправа, ЦЗСР	Број примљених позива жртава на СОС телефон Број корисника психосоцијалних услуга Број корисника правне и медицинске помоћи Број корисника упућених у регионалну сигурну кућу Број интервенција мобилног тима
Оперативни циљ 3				
Јавна кампања за превенцију насиља				
Активност	Оквирни почетак	Начин финансирања	Тело задужено за имплементацију	Индикатори учинка
Медијска кампања	2014-2015	Локална самоуправа, донатори, министарства	Координационо тело, ОКОСП	Израђен спот за борбу против насиља, Број емитованих спотова, Број реализованих емисија на ТВ-у са члановима Центра за акцију и Координационог тела, Припремљено и дистрибуирано 1000 лифлета, Постављање билборда на најпрометнијој локацији у граду, Припремљено и излепљено 200 плаката
Истраживање међу ученицима основних и средњих школа о препознавању насиља	2014-2015	Локална самоуправа, донатори, министарства	Координационо тело, ОКОСП	Припрема и дистрибуција анкетних листића за ученике средњих и основних школа, Прикупљено и обрађено најмање 30% попуњених анкетних листића, Израда извештаја са препорукама на основу истраживања
Достављање резултата и препорука истраживања релевантним институцијама	2014-2015	Локална самоуправа, донатори, министарства	Координационо тело, ОКОСП	Достављени извештаји свим релевантним институцијама и препоруке

Едукација ученика основних и нижих разреда средњих школа	2014-2015	Локална самоуправа, донатори, министарства	Координационо тело, ОКОСП	Одржано најмање четрнаест информативних радионица у школама
--	-----------	--	---------------------------	---